

Názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví

Erika Polehňová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Erika Polehňová**
Osobní číslo: **H130195**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti záškoláctví, jeho příčin a prevence.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN: 80-85931-79-6.

JEDLIČKA, R., KOŤA, J. Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. 1. vydání Praha: Karolinum, 1998. ISBN: 80-7184-555-8.

KYRIACOU, CH. Řešení výchovných problémů. 1. vydání Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7178-948-3.

MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. 1. vydání Praha: Grada, 2009. ISBN: 978-80-247-2310-5.

VÁGNEROVÁ, M. Psychologie problémového dítěte školního věku. Praha: Husitská teologická fakulta, 1995.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 9. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18.3.2016

..... *Bolek*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou záškoláctví, jako jednou z forem rizikového chování na školách. Teoretická část vymezuje záškoláctví, jeho klasifikaci a kategorizaci. Dále zmiňuje a popisuje nejčastější příčiny, které vedou ke vzniku záškoláctví a věnuje se i možnostem prevence tohoto jevu. V praktické části je hlavním cílem zjištění názorů žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví, a to formou dotazníkového šetření na daných školách.

Klíčová slova: rizikové chování, záškoláctví, škola, rodina, volný čas, prevence, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ABSTRACT

Bachelor's thesis is focusing on problems of truancy as one of the form of risk behaviour on schools. Theoretic part defines truancy, his classification and categorization. It also mentions and describes the most often reasons that leads to the formation of truancy and pay attention to the possibilities of prevention of this occurrence. In practical part of thesis is main focus on findings of opinions of students of the Secondary schools in Kyjov on the truancy and it is in form of questionnaire survey on the schools.

Keywords: risk behaviour, truancy, school, family, leisure time, prevention, Ministry of Education, Youth and Sports

Děkuji paní Mgr. Anně Petr Šafránkové, Ph.D. za odborné vedení, ochotný přístup a za čas, který mi věnovala při tvorbě mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 ZÁŠKOLÁCTVÍ JAKO JEDNA Z FOREM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	12
1.1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	14
1.2 TYPY ZÁŠKOLÁCTVÍ	15
2 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ	17
2.1 NEGATIVNÍ VZTAH KE ŠKOLE	19
2.2 VLIV RODINNÉHO PROSTŘEDÍ	21
2.3 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU A VLIV PARTY.....	24
3 MOŽNOSTI PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ	26
3.1 STRATEGIE ŘEŠENÍ ZÁŠKOLÁCTVÍ	28
3.2 METODICKÉ DOKUMENTY MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY VZTAHUJÍCÍ SE K ZÁŠKOLÁCTVÍ	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 NÁZORY ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL V KYJOVĚ NA ZÁŠKOLÁCTVÍ	35
4.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	35
4.2 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A TECHNIKA SBĚRU DAT.....	36
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
4.4 PRŮBĚH VÝZKUMU	36
4.5 METODY ANALÝZY DAT	37
5 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	38
5.1 ANALÝZA DAT.....	38
5.2 INTERPRETACE DAT	55
5.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	66
SEZNAM GRAFŮ	67
SEZNAM TABULEK.....	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Významným problémem současného školství je vysoká míra záškoláctví. Tento negativní jev je provázen již od základní školy, především pak na druhém stupni. Na střední škole záškoláctví ještě více graduje a často vede k dalším potížím. Záškoláctví neovlivňuje pouze vývoj jedince, který se ho dopouští, a mnohdy také celou společnost.

Téma záškoláctví, jako jedné z forem rizikového chování, jsme si zvolili především kvůli jeho závažnosti a nedostatečné pozornosti ze strany odborné veřejnosti. Ačkoliv je toto téma stále aktuální a je mnohdy příčinou dalších nežádoucích projevů rizikového chování, jedná se stále o okrajové téma. Přitom s problémem záškoláctví se setkala snad každá škola. Podrobněji s tímto fenoménem pracuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, a to díky metodickým dokumentům. Je však velmi důležité hledat možnosti ke snížení tohoto jevu.

Bakalářská práce je strukturována na dvě části, a to na teoretickou část a praktickou část.

Teoretická část je rozčleněna na tři oblasti, které se danou problematikou zabývají, a to od obecného vymezení záškoláctví, přes jeho příčiny, až po prevenci.

První kapitola nejprve definuje rizikové chování jako takové, především se zaměřuje na tzv. teorie problémového chování, což představuje syndrom rizikového chování. Poté se pro účely naší bakalářské práce věnujeme podrobně záškoláctví. Uvedeme jeho základní vymezení z pohledu různých odborníků a nelze opomenout také jeho klasifikaci a kategorizaci.

Ve druhé kapitole se zabýváme příčinami, které mohou vést ke vzniku záškoláctví. Odborníci nejčastěji rozdělují příčiny záškoláctví na negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a trávení volného času. Tyto příčiny máme podrobně rozebrány v jednotlivých subkapitolách.

Poslední, tedy třetí, kapitola se zabývá nejdůležitějším v oblasti záškoláctví, a to její prevencí. Všeobecně se dá prevence rozdělit na primární, sekundární a terciární. Nelze však opomenout prevenci zaměřenou přímo na záškoláctví, a to třístupňový model omlouvání, najdeme zde také různé strategie k řešení záškoláctví. V neposlední řadě analyzujeme samotné metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vztahující se k záškoláctví.

Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví. Výsledky zjišťujeme dotazníkovým šetřením na daných školách a analyzujeme pomocí grafů či tabulek.

Doufáme, že práce poskytne ucelený pohled na problematiku záškoláctví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁŠKOLÁCTVÍ JAKO JEDNA Z FOREM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Na úvod kapitoly je důležité si nejprve charakterizovat slovní spojení „rizikové chování“. Slovo **riziko** je převzaté z italského „risico“ a znamená nebezpečí, nezdár, ztráta (Dolejš, 2010, s. 22). **Chování** znamená jakékoliv pozorovatelné změny stavu či reakce na podněty v nějakém systému (společnost, člověk, živé organismy apod.). Lze jej považovat za komplex různých činností člověka v různých životních situacích a pro různé účely. (Průcha, Veteška, 2014, s. 132) Jedná se tedy o chování, které je nebezpečné jak pro celou společnost, tak i pro svého původce a jeho nejbližší okolí (Dolejš, 2010, s. 22). Následně je důležité si tento pojem přesněji definovat, popsat teorie vzniku rizikového chování a v neposlední řadě charakterizovat jednotlivé typy tohoto chování. Ačkoliv je velmi důležité se zabývat všemi druhy rizikového chování, ve vztahu k tématu bakalářské práce se zaměříme konkrétněji pouze na záškoláctví. V následující kapitole tedy blíže specifikujeme záškoláctví, porovnáme jeho definice, vymezíme si různé typy a kategorie.

Za rizikové chování se považuje takové chování, které přímo nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí (Macek, 2003 in Sobotková, 2014, s. 40).

Sobotková (2014, s. 40) uvádí, že pojem rizikové chování je nadřazený k pojmům problémové, asociální, delikventní, antisociální a asociální chování atd. Jessor (1991, s. 14 – 18) na základě své tzv. Teorie problémového chování popisuje toto chování jako **Syndrom rizikového chování**. Tvrdí, že se u jedince neobjevuje pouze jedna forma rizikového chování, ale mnohdy se současně vyskytuje více forem. Jednotlivé projevy poté spolu vzájemně souvisí a jsou provázány. Posuzování závažnosti rizikového chování závisí vždy na kontextu, ve kterém probíhá, jelikož je ovlivněno např. historickou dobou, místem, časem, situací, věkem aktérů apod. Z tohoto důvodu nelze rizikové chování jednoznačně vymezit.

Rizikové chování je vysvětlováno různými koncepty a teoriemi, které mají buď biologickou, psychologickou či sociální příčinu nebo jejich kombinaci (Sobotková, 2014, s. 40). Fischer a Škoda (2014, s. 31) hovoří o přístupu biologicko-psychologickém, sociálně psychologickém a sociologickém a zároveň tvrdí, že se jednotlivé přístupy mohou vzájemně prolínat. Biologicko-psychologické teorie jsou zaměřené na souvislosti mezi chováním a charakterem a buď tělesnou stavbou, nebo genetikou, enzymy a hormony. Do

toho tohoto přístupu se zařazují teorie jako: teorie rozeného zločince, oligofrenie jako příčina delikvence, konstituční teorie, genetické a adopční studie, současné biokriminologické přístupy. Teorie sociálně-psychologické se soustředí na sociální učení, temperamentové a osobnostní rysy a kognitivní styly. Odráží se od původních psychologických koncepcí (např. koncepce Johna Bowlbyho), dále od teorie sociálního učení, teorie charakteru a temperamentu, teorie odlišného kognitivního stylu apod. U sociologické teorie jde o společenský a kulturní kontext vzniku rizikového chování. Do klasifikace této teorie patří: teorie kulturního přenosu, teorie diferenciální asociace, teorie anomie, teorie subkultur, teorie etiketizace (labelling theory).

Podle Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018, kterou určuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, se mezi rizikové chování řadí:

- Interpersonální agresivní chování – zařazuje se sem agrese, šikana, kyberšikana, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismu, rasismus a xenofobie, homofobie,
- Delikventní chování – především chování k hmotným statkům, a to vandalismus, krádeže, sprejerství a další trestné činy a přečiny,
- Záškoláctví – spolu se záškoláctvím i neplnění školních povinností,
- Závislostní chování – patří sem užívání návykových látek, netolismus a gambling,
- Rizikové sportovní aktivity,
- Rizikové chování v dopravě,
- Spektrum poruch příjmu potravy,
- Negativní působení sekt,
- Sexuální rizikové chování.

Záškoláctví je tedy forma rizikového chování a patří mezi jeden z nejčastějších problémů ve škole. Jedná se o absenci ve škole, která je bez řádného omluvení rodiči či lékařem. Kyriacou (2005, s. 44) ji popisuje jako neomluvenou nepřítomnost. Zařazuje sem všechny nevysvětlené a neoprávněné absence. Naproti tomu omluvenou nepřítomnost charakterizuje jako nepřítomnost, pro kterou bylo poskytnuto řádné vysvětlení a kterou dovolil učitel nebo jiný oprávněný zástupce školy.

Dle Mertina (2013, s. 192) bývá záškoláctví považováno za rizikový faktor, který vyvolává řadu dalších výchovných problémů, především lhaní, útěky z domova, krádeže, členství v problematických vrstevnických skupinách aj.

Záškoláctví lze v některých případech charakterizovat jako komplex obranného chování únikového charakteru. Cílem je vyhnout se škole, která pro žáka představuje neúnosnou zátěž. Dále ho můžeme charakterizovat jako projev nerespektování příslušných sociálních norem, neochota či neschopnost akceptovat povinnosti. V některých případech vzniká dokonce jako důsledek odlišného socializačního vývoje. (Vágnerová, 1995, s. 48)

Záškoláctví je většinou považováno za jednorázové selhání, kdy jde např. o nátlak party. Pokud se vyskytne opakovaně, je třeba tento jev řešit vážněji, jelikož se může jednat např. o povahovou slabost dítěte, malou odolnost vůči zátěžím, sníženou frustrační toleranci apod. (Matějček, 2011, s. 310)

1.1 Základní vymezení záškoláctví

Existuje mnoho definic záškoláctví, které tento fenomén popisují. My se však budeme zabývat pouze vybranými.

Například dle Bakošové (2008, s. 143) je záškoláctví „vyhýbání se školní docházce, neomluvená absence žáka ve škole bez ohledu na motiv a počet absencí.“

Naopak Vágnerová (1995, s. 48) charakterizuje záškoláctví jako komplex obranného chování, přičemž toto chování má únikový charakter. Cílem záškoláctví je vyhnout se subjektivně neúnosné zátěži, kterou v tomto případě představuje škola.

Záškoláctví lze popsat také jako záměrnou absenci ve výuce. Následně žák nemá řádnou událost, pomocí níž by se omluvil, např. nemoc, návštěva lékaře, aj. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 191)

Pedagogický slovník definuje záškoláctví jako „zvláštní případ absentérství. Jev, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov. Má zpravidla souvislost se školní neúspěšností žáka.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 382, 383)

Defektologický slovník za záškoláctví považuje opakovanou neomluvenou absenci žáka, kterou se žák nesnaží omluvit. Neomluvená absence je přitom v rozsahu desítek až stovek zmeškaných hodin. (Sovák, 2000, s. 411)

Za záškoláka tedy považujeme žáka, který nemá pro absenci legální důvod (Kyriacou, 2005, s. 44).

1.2 Typy záškoláctví

Vymezit záškoláctví není vůbec jednoduché, jak se na první pohled zdá. Existuje několik forem, které určují, o jaké záškoláctví se jedná. Je ale důležité zdůraznit, že se u žáka nemusí objevovat pouze jeden typ, ale mnohdy se prolíná s dalšími typy.

Podle Martínka (2015, s. 116) lze záškoláctví rozdělit na dvě základní skupiny:

Záškoláctví impulzivního charakteru, kdy žák předem neplánuje, že nepůjde do školy. Jedná spíše náhle, nepromyšleně nebo odejde v průběhu vyučování. Tento typ záškoláctví může trvat i několik dnů. Dítě pokračuje v záškoláctví, protože se bojí následků, které ho čekají, či neví, jak by svoji situaci mohl vyřešit.

Záškoláctví účelové, plánované, kdy si žák předem promyslí a naplánuje, že nepůjde do školy. Většinou se objevuje v případech, kdy se chce žák vyhnout nějakému zkoušení, písemné práci, neoblíbenému předmětu či neoblíbenému učiteli.

Další typologie záškoláctví, která se nabízí, je od Bakošové (2008, s. 142, 143). Ta vymezuje záškoláctví jako **porušení sociální normy**. Dítě je povinno navštěvovat školu a rodiče jsou povinni vychovávat dítě k dodržení této povinnosti. Pokud není dodržena tato povinnost, porušují se pravidla školy, sociální normy i zákon. Dále rozlišuje záškoláctví, jako **reaktivní akt**. Dítě může mít strach z neúspěchu či posměchu, a tak tuto situaci řeší únikem ze školy, přičemž tento únik bývá většinou impulzivní a nepromyšlený. Může být na vině i dlouhodobá frustrace dítěte, kdy se dlouhou dobu cítí osamělé, zrazené rodiči či učiteli a tuto frustraci proto řeší únikem ze školy. V tomto případě je záškoláctví bráno jako **výbuch**. Záškoláctví může pro dítě sloužit i jako **zábava**. Tráví svůj volný čas s partou, s kterou navštěvují herny, pohostinství, parky apod. a danou situaci zakrývají omluvenkami a zlehčují si ji postojem „nějak to dopadne“. Dalším typem je **záškoláctví u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí**, což je typické pro děti, které žijí v chudobných, sociálně i kulturně zaostalých rodinách. Rodiče jsou problémoví, často s nízkým vzděláním, a zneužívají děti na hlídání mladších sourozenců, na pomoc sourozencům s domácími úkoly, na práce v domácnosti a to má za následek, že jsou děti emočně deprimované. Objevuje se také **záškoláctví u celkově problémových dětí**, kdy příčina je v neuspokojení některých základních psychických potřeb, např. nenaplnění emocionálního vztahu rodičů k dítěti. To má poté za následek problémy v nedodržování společenského chování, konflikty se spolužáky, podvody, lži, krutost vůči druhým apod. Děti mají dokonce problémy ve škole, především s výkonností, s prospěchem a plněním

úloh. Dalším vymezením je záškoláctví jako **reakce na složitou životní situaci**. Vyskytuje se u dětí, které se hůře vyrovnávají se složitou situací či s jakoukoliv změnou. Typický příklad je např. přechod na jiný typ školy, sociální izolace v novém prostředí. Záškoláctví může být bráno i jako **motiv prožít něco příjemnějšího**. U této formy žáci nejčastěji předstírají různé nemoci, a tak se jedná o skryté záškoláctví. Vyskytuje se u žáků s dobrým prospěchem či u žáků, kteří chtějí zažít něco jiné než jen plnění školních povinností. A posledním typem je záškoláctví jako **individualizující úzkost**, což souvisí se školní fobií, kdy žák nemá pocit osvobození ani po vyhnutí se školní docházce. Získá to patologickou formu v momentě, kdy se objevují psychosomatické a psychické příznaky.

Kyriacou (2005, s. 45) uvádí pět hlavních kategorií záškoláctví. Jedná se o pravé záškoláctví, záškoláctví s vědomím rodičů, záškoláctví s klamáním rodičů, útky ze školy a odmítání školy. **Pravé záškoláctví** nastává v případě, kdy žák do školy nechodí, ale rodiče to neví. Opakem je **záškoláctví s vědomím rodičů**, kdy rodiče ví, že žák do školy nechodí, a také ví, že k tomu nemá žádný oprávněný důvod. U této kategorie se žák například doma stará o někoho nemocného, či pomáhá rodičům. Tato kategorie bývá často zaměňována se **záškoláctvím s klamáním rodičů**. Avšak hlavní rozdíl u těchto kategorií je, že u záškoláctví s klamáním rodičů rodiče sice ví, že žák nejde do školy, ale proto, že je žák sám přemluvil, např. své rodiče přesvědčí, že mu je nevolno, i když mu nic není. **Útky ze školy** nastávají v případě, kdy žák chodí do školy, nechá si zapsat přítomnost, ale během dne ze školy na krátkou dobu odejde, například na hodinu. Tento typ se nazývá také „interní záškoláctví“. Poslední kategorií je **odmítání školy**, kdy se žák bojí představy, že by měl jít do školy. Předchází tomu nejrůznější problémy například problémy ve škole, pocit, že učení je moc těžké, strach z šikany, školní fobie či deprese.

2 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ

Následující kapitola bude pojednávat o příčinách, které vedou k záškoláctví. Na příčiny lze nahlédnout z různých hledisek dle jednotlivých autorů. Velké množství autorů uvádí různé příčiny záškoláctví, a proto se zde pro srovnání uvádí několik dělení. Podrobně se však budeme věnovat hlavním třem oblastem, a to negativnímu vztahu ke škole, vlivu rodinného prostředí a trávení volného času a vlivu party.

Příčin, proč žáci chodí za školu, může být mnoho, například může jít o nechuť ke školní práci, o poruchu vztahů mezi dětmi, strach ze školy, strach z učitele apod. Nejčastěji bývá spojováno s negativním postojem ke škole a s nepřijetím normy. Může se ale jednat i o reakci na prospěchové selhání nebo na šikanu. Zjištění příčiny záškoláctví je důležité především při jejím hodnocení, kdy je třeba zjistit i postoj žáka ke škole. (Vágnerová, 2005, s. 162, 163)

Nejvíce jsou ohrožené děti, v jejichž rodině se objevuje jakýkoliv problém. Může se jednat o nejrůznější konflikty, které mohou vyústit až v rozchod či rozvod rodičů, zátěžové situace v rodině, jako úmrtí člena rodiny, nezaměstnanost v rodině, závislost některého z rodičů apod. Další rizikové situace jsou, kdy dítě nemá dostatek pozornosti a zájmů od rodičů, rodiče s dítětem netráví dostatek času a tím dítě velmi strádá nebo naopak se na něj kladou příliš velké nároky, rodiče jsou přísní či ho dokonce trestají (např. za známky). Ohrožené děti jsou také ty, které si prožily špatný zážitek až trauma, například situace, kdy prodělaly úraz, byly ohroženy na životě, ale zařazuje se sem i šikana a konflikty ve třídě. Dalším faktorem jsou psychické problémy (fobie, deprese aj.), poruchy pozornosti, poruchy učení (např. dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie), zdravotní omezení či hendikep. A v neposlední řadě mezi rizikové situace z pohledu dítěte patří i problém s některým předmětem nebo učitelem, dítě může mít problém respektovat autoritu, může mít pocit, že si na něj učitel zasedl, nebo z hlediska všech zmíněných příčin může být terčem posměšků. To vše může vést k záškoláctví. (Šance dětem: Jaké situace mohou být rizikové, které děti jsou nejvíce ohrožené, ©2014)

Kyriacou (2005, s. 49) díky studiím, které se zabývaly příčinami záškoláctví, stanovil nejčastější důvody tyto:

- „Hodiny byly nudné.
- Práce v nich byla moc těžká.
- Atmosféra ve škole byla příliš přísná.

- Žáci měli problémy s některými učiteli.
- Měli pocit, že je škola odmítá.
- Škola se jim dostatečně nevěnovala.
- Byli šikanováni.
- Chtěli trávit čas s kamarády nebo chtěli být sami.
- Nelíbily se jim učební osnovy školy.“

Kinder a kol. (in Kyriacou, 2005, s. 50, 51) podle studie, kterou uskutečnil, zjistil hlavní příčiny záškoláctví. Ty rozdělil do tří skupin. Příčiny záškoláctví mohou vycházet z **individuální patologie nebo poruchy osobnosti**, kam řadí osobní problémy žáka a jeho osobní charakteristiky, jako nízké sebevědomí, špatné společenské dovednosti, špatná koncentrace a sebeovládání či děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Do druhé skupiny řadí **špatné rodinné podmínky nebo hodnotový systém**, kdy rodiče vzdělání svých dětí podceňují a je jim jedno, zda dítě do školy chodí či nechodí. Řadí se sem také děti, v jejichž rodině se objevují problémy, mají nízkou podporu ze strany rodičů, péče v rodině je neadekvátní nebo nekonzistentní apod. A do třetí skupiny řadí příčiny pramenící ze **školních faktorů**. Ty často vyplývají z osnovy školy či ze vztahů ve škole ať už se spolužáky, či s učiteli, například žáci mají problémy s konkrétními učiteli, ve třídě se vyskytují problémy, žák nezvládá učivo, žákovi nevyhovují zásady školy či systém hodnocení.

V defektologickém slovníku (2000, s. 411) uvádějí autoři Sovák, Edelsberger a Edelsberger několik příčin záškoláctví. Jedná se o školní maladaptaci, nedostatečnou školní připravenost dítěte, neadekvátní mentální úroveň, nesprávné výchovné působení rodičů, vliv party a školní fobie. **Školní maladaptace** nastává v případě, kdy žák není schopen se přizpůsobit spolužákům, požadavkům učitele nebo prostředí třídy. **Nedostatečná školní připravenost dítěte** je typická pro romské děti, jelikož jsou frustrovány nesouladem mezi jejich mateřštinou a vyučovacím jazykem, a to hned v prvním ročníku. U **neadekvátní mentální úrovni** neodpovídá výše inteligence typu školy, jsou u dítěte neodhalené vady zraku a sluchu, dyslexie, dysgrafie či má následky drobných poškození vyšší nervové činnosti. **Nesprávné výchovné působení rodičů** je typické například v případě, kdy rodiče dítě zanedbávají a nevedou ho ke školní docházce, nebo působí autoritářsky, kdy dítě nadměrně trestají i při drobném školním neúspěchu. Příčiny záškoláctví spojené s **vlivem party** souvisí často s asociální a antisociální činností. Poslední příčinu, kterou autoři uvádějí, je **školní fobie** neboli chorobný strach ze školy.

Obecně se dají příčiny záškoláctví rozdělit do tří základních oblastí. Hovoří o tom například Martínek (2015); Ficová (2011); Bakošová (2008) aj. a jedná se o negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a trávení volného času a vliv party.

2.1 Negativní vztah ke škole

Škola je jednou z nejstarších a nejrozšířenějších institucí, již absolvuje každý člen lidské společnosti. Jedinec ve škole stráví několik let svého života a může na něj působit hned několik rizikových faktorů, nejčastěji sociální a psychologické vlivy. (Havlík, Kořa, 2007, s. 95) Proto by škola měla plnit své funkce.

Dle Havlíka a Koti (2007, s. 98 – 101) plní škola funkci výchovnou, vzdělávací, kvalifikační, integrační, selektivní, ochrannou a resocializační. **Funkce výchovná** se vztahuje k utváření a podpory rozvoje mravních stránek a charakteru osobnosti. Jedná se o předávání kulturních vzorců chování a hodnot; formování osobnostních vlastností, tedy vlastností, citů, charakteru aj. **Funkce vzdělávací** představuje proces, kdy si lidé osvojují obsahy kultury (např. jazyk, vědu, umění), přičemž vzdělání poté představuje osvojené vědomosti a dovednosti a schopnost je používat. Hlavním principem je dojít od výchovy k sebevýchově a od vzdělání k sebevzdělání. Získání znalostí a rozvíjení schopností a dovedností, jež jsou požadovány pro výkon v zaměstnání, zajišťuje **funkce kvalifikační**. Tato funkce je typická především pro střední a vysoké školy. U **funkce integrační** se jedná o podporu vytváření postojů a dovedností umožňující sociální styk a komunikaci, o učení respektu odlišností a individualitě různých lidí, rozvíjení občanské ctnosti a návyky sloužící k integraci do občanského života. **Funkce selektivní** může buď usnadňovat kariéru, nebo ji naopak znemožnit. Selektce probíhá na různých úrovních, nejprve na prahu školní docházky, poté při přechodech do dalších vzdělávacích cyklů. Zachování tajemství a znepřístupnění důvěrných informací o studujících, ochrana před společensky nežádoucími vlivy apod. je cílem **ochranné funkce**. Poslední funkce je **funkce resocializační**, která vzniká např. při věznicích pro mladistvé, při nemocnicích apod. a je tedy hlavní náplní některých speciálních školských zařízení. Tato funkce je nazývána také jako nápravná.

Záškoláctví vyplývá ze školního prostředí, povahy školy, jejich osnov, nevyhovujícího systému hodnocení apod. Příčiny mohou být také na straně nezvládnutí učiva, což vede ke školní neúspěšnosti. Záškoláctví dále ovlivňuje vztah k vyučujícím a spolužákům, kdy se žák bojí jejich reakce. Čím déle záškoláctví trvá, tím více jsou zmíněné oblasti narušeny. Snižuje se také pravděpodobnost, že situaci vyřeší žák sám, a proto je důležité zasáhnout

co nejdříve. V takovém případě je nezbytná spolupráce školy a rodičů žáka, přičemž rodiče žáka se berou jako partneři školy. Je důležité minimalizovat příčiny záškoláctví a najít náhradní řešení, jak dohnat látku a jak zajistit kontrolu další docházky. (Čáp, Dosoudil in Mertin, Krejčová, 2013, s. 150)

Jednou z nejčastějších příčin záškoláctví pramenících ze školního prostředí je pocit žáků, že jsou nuceni ke studiu. Žáci se musí učit předměty, které je přestaly bavit, a tím se u nich prohlubuje dojem, že jim školní osnovy nemají co nabídnout. Mnohé školy, aby takové nespokojenosti předešly, zařazují do svých osnov prakticky zaměřené předměty a mimoškolní aktivity. (Kyriacou, 2005, s. 57) Souvisí s tím také případ, kdy se na dítě kladou příliš vysoké nároky, typickým příkladem jsou gymnázia. Žáci se poté necítí ve škole dobře, rezignují a především se ani nepokoušejí o dosažení dobrých nebo lepších výsledků. Za následek to má poté nedostatek vědomostí, změny v chování, což ústí až v záškoláctví. (Martínek, 2015, s. 117)

Velmi častým důvodem záškoláctví je obava z trestu, který může následovat např. za pozdní příchod, nesplnění domácího úkolu či jiné školní povinnosti. Žák v takovém případě raději vynechá konkrétní hodinu či část hodiny, později však do školy dorazí. I přesto může být taková situace spouštěčem déletrvajících absencí a často to vede k dalším obavám, a to že se jeho záškoláctví prozradí. Učitel po žákovi bude požadovat omluvenku, a to může vést k dalším absencím, jen aby se dané situaci vyhnul. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 192)

Pokud se dítě hůře vzdělává než ostatní, může být často zesměšňováno, káráno či trestáno. To vede k pocitu méněcennosti a samozřejmě se takovému pocitu dítě snaží vyhnout, nejčastěji záškoláctvím. Na druhou stranu i děti s mimořádnými vědomostmi a schopnostmi mohou mít odpor ke škole, což také může vést k záškoláctví. Typický příklad je u dětí vyšších ročníků, kdy se třídní kolektiv postaví proti úspěšnému žákovi, začne jej zesměšňovat, nazývat jej šprtem apod. Situaci zhorší ještě to, když učitel takového žáka dává za příklad, vyzdvihuje jeho schopnosti. (Martínek, 2015, s. 117) Učitel může udělat chybu také v tom, že nadaného žáka zanedbává, nevěnuje mu dostatečnou pozornost. Žák se poté začne ve škole nudit, a to může vyvolat negativní vztah ke škole. (Ficová, 2011, s. 19)

Další častá příčina záškoláctví, kterou uvádí Kyriacou (2005, s. 57, 58), je nespokojenost žáků s klimatem školy. Žáci se ve škole musí podřizovat určité kázni, ve vyučování se jim přesně říká, co a kdy musí dělat, vztah učitel – žák je založen na předpokladu, že učitel je

autorita a to všechno vede k deprivaci. Tvrdí, že žáci se sice musí chovat podle určitých norem, aby ve škole fungoval řád, ale na druhou stranu by se učitelé mohli chovat mírnějším způsobem a tím odsunout pocit autoritativní školní atmosféry.

V souvislosti se školním klimatem může žák zanedbávat školní docházku také z důvodu šikany. V takovém případě je důležité zajistit žákovi bezpečí, aby se nebál do školy vrátit a okamžitá spolupráce výchovného poradce, metodika prevence rizikového chování a vedení školy. Zajistit žákovi bezpečí lze pomocí stálé přítomnosti učitelů ve třídě, zvýšeného dozoru na chodbách, poskytnutím krizové intervence, nabídnutím individuálních konzultací apod. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 194)

Mezi další příčiny způsobené negativním vztahem ke škole mohou patřit nenaplněné individuální vzdělávací potřeby žáků s různým druhem handicapu, odlišnou národností žáka, obtížemi s adaptací na novou kulturu a osvojení jazyka aj. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 195). Takové děti bývají svými spolužáky odmítány, vzniká u nich odpor ke škole, který řeší únikem ze školy.

V neposlední řadě může být příčinou záškoláctví tzv. školní fobie. Jedná se o psychickou poruchu probíhající ve školním prostředí, která je vyvolána strachem z různých předmětů, osob či situací. (Martínek, 2015, s. 118)

2.2 Vliv rodinného prostředí

Rodina funguje jako nejdůležitější socializační činitel a plní nepostradatelnou a nenahraditelnou roli. Rodina je pro dítě první socializační skupinou, je to přirozené prostředí, do kterého se člověk rodí. V dnešní době rostou nároky a požadavky na rodinu, a to má mnohdy za důsledek to, že rodina své funkce plní nedostatečně. (Kraus, 2008, s. 79 – 81)

Nabízí se dělení funkcí rodiny dle Krause, a to biologicko-reprodukční funkce, sociálně-ekonomická funkce, ochranná funkce, socializačně-výchovná funkce, emocionální funkce a rekreace, relaxace a zábava. **Biologicko-reprodukční funkce** má význam pro společnost i pro konkrétní jedince, kteří rodinu tvoří. Pro jedince má význam v uspokojování biologických a sexuálních potřeb a uspokojování potřeb pokračovatele rodu. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79) V posledních letech dochází k úbytku dětí. Je tomu proto, že dítě je bráno jako překážka v profesním růstu, v seberealizaci rodičů a v rodinách s nižšími příjmy je bráno jako přepych. (Kraus, 2008, s. 81). U **sociálně-ekonomické funkce** je rodina

brána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Poruchy se projevují především v hmotném nedostatku rodin, vedoucí k nezaměstnanosti či ke zvyšování životních nákladů. (Kraus, 2008, s. 81, 82) Ovlivňuje další funkce a způsob života každého člena rodiny, přičemž hraje významnou roli při výchově dětí k práci, k pracovním návykům, k racionálnímu hospodaření (Bakošová, 1994, s. 26). **Ochranná funkce** je nazývána též jako zaopatřovací, pečovatelská. Jejím úkolem je zajištění životních potřeb dětí a celé rodiny. Životními potřebami se myslí potřeby biologické, hygienické, zdravotní. (Kraus, 2008, s. 82) U **socializačně-výchovné funkci** učí rodina dítě adaptaci k životu, osvojování si základních návyků a způsobů chování. Jedná se tedy o přípravu dětí na život. V některých případech tuto odpovědnost přesouvá rodina na školu a očekává, že tyto úkoly budou plnit učitelé, popřípadě napravit chyby, kterých se rodiče dopustili. (Kraus, 2008, s. 82, 83) **Emocionální funkce** se vztahuje k vytvoření citového zázemí, pocitu lásky, bezpečí a jistoty. Tato funkce je nenahraditelná a žádnou jinou institucí nezastupitelná, v posledních letech však přibývá rodin, které tuto funkci neplní dostatečně nebo vůbec, např. z důvodu zaneprázdněnosti, rozvodu apod. To má poté za následek to, že je dítě citově deprimované (Kraus, 2008, s. 83) Trávení volného času s dětmi se zařazuje do funkce **rekreace, relaxace a zábavy**. Jedná se např. o společné zájmové činnosti, způsob trávení dovolené apod. (Kraus, 2008, s. 83)

Rodina je ve většině případů považována za hlavního činitele, který svým selháváním dětem umožňuje rizikové a kriminální chování. Za nejrizikovější se považují špatně situované rodiny, nevzdělané rodiny či rodiny, u nichž se vyskytuje nezaměstnanost. V poslední době však riziko stoupá i v dobře situovaných rodinách. (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 37 – 41)

Záškoláctví vyplývá z rodinného prostředí či ze stylu výchovy v rodině. Jedná se např. o nedostatečnou podporu dětí ve vzdělávání, případy, kdy rodina prochází nějakou krizí. V případě, že jsou příčiny na straně rodiny, je důležitá spolupráce rodiny a školy. Škola nemá hodnotit rodinnou situaci, její hodnotový systém či rodinnou situaci dokonce řešit, ale může pouze poradit, na koho se při řešení své situace mohou obrátit. V nejhorším případě otevřeně zmiňovat povinnosti školy, jako je případné oznámení na OSPOD. (Čáp, Dosoudil in Mertin, Krejčová, 2013, s. 150, 151)

Studie Grahama a Bowlinga (Kyriacou, 2005, s. 50) zjistily, že nejdůležitějším faktorem, který ovlivňuje záškoláctví, je právě vliv rodiny. Na vině je špatný vztah s rodiči, který ústí v to, že rodiče často ani neví, kde nebo s kým jejich děti jsou.

Záškoláctví vzniká v důsledku problémů v rodinném prostředí, např. dítě má pocit, že je přehlíženo, nikdo se o něj nezajímá. V některých případech tím poukazují na skutečnost, že se jim něco děje a neví jak to jinak vyjádřit. Může se jednat o situace, kdy onemocní rodinný příslušník a veškerá pozornost je věnována péči o něj, nebo se často jedná o úmrtí v rodině, kdy žák neměl dostatek příležitostí si touto situací projít a smířit se s tím, dále se jedná o konflikty mezi rodiči včetně rozvodového řízení, preference sourozenců či spolužáku, kteří jsou více obdivováni apod. To všechno souvisí s osobními problémy a vede ke snaze vzbudit pozornost. Žák totiž ve většině případů nedokáže o takové situaci hovořit a právě záškoláctví je způsob jak vyjádřit, že problém existuje. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 193, 194)

Za jednu z příčin záškoláctví pramenící z rodinného prostředí je dle Ficové (2011, s. 21) nezáměr ze strany rodičů. Tento nezáměr vzniká nejčastěji v důsledku pracovní vytíženosti, kdy rodiče tráví většinu času v zaměstnání a nevěnují dítěti dostatek pozornosti. Dítě si potom s rodičovskou nevšímavostí může dovolit nechodit do školy. Avšak záškoláctví vzniká i z opačného důvodu, a to nezaměstnaností rodiče. V takovém případě může mít dítě pocit, že si nemusí plnit své povinnosti, jelikož si je neplní ani dospělý. Tuto nezodpovědnost si dítě poté nese až do dospělosti, a proto je velmi důležité věnovat dostatečnou pozornost výchově a vzdělávání svých dětí.

S nezájmem rodičů o své dítě souvisí i nedůslednost rodičů či naopak přílišný perfekcionismus. Pokud je dítě pod neustálým tlakem, že nesmí udělat chybu, vyhledává si jakoukoliv úlevu, tu si vybírá např. absencí ve škole. Dítě se únikem chce vyhnout způsobu, jak nezklamat rodiče a jejich vysoké požadavky. (Ficová, 2011, s. 21)

V příčinách záškoláctví vycházející z vlivu rodiny hrají důležitou roli i hodnoty rodiny. Pokud rodina nepreferuje vzdělání ve svém žebříčku hodnot, dítě toto pojetí převeze a nebude chození do školy považovat za důležité. V takových rodinách je časté, že rodiče dítěti absenci omlouvají a při následném řešení absence ze strany školy vůbec nespolupracují. (Šance dětem: Příčiny chození za školu, ©2014)

V případě, že se jedná o problémy v rodinném prostředí, nejde, aby situaci řešila škola. Výchovní poradci však mohou doporučit střediska výchovné péče, poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, popřípadě ambulance klinických psychologů. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 194)

2.3 Trávení volného času a vliv party

Dospívající si svou osobní identitu musí vytvořit v průběhu dramatických střetů s dospělými osobami, nejčastěji s rodiči a to pomocí vrstevnické skupiny. Vrstevnická skupina představuje u dospívajících nejvýznamnější referenční skupinu. Pro dítě z dysfunkční rodiny, bez rodičovského zájmu, jasných pravidel apod. je parta mnohem důležitější než pro dítě s dostatečnou podporou od rodičů. Avšak i pro dítě vychované funkční rodinou je parta velmi důležitá. (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 81 – 83)

Vrstevnické skupiny s rizikovým chováním vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se mezi sebou navzájem znají, například vyrůstají ve stejné vesnici. Tyto skupiny si vytvoří vlastní hodnotové preference a začnou chodit za školu, což je mnohdy jednou z hlavních podmínek přijetí do skupiny. Pobyt ve škole je tedy nahrazován přítomností v partě. (Martínek, 2015, s. 120)

Vrstevnické skupiny mají velký vliv na žáka a často jej podněcují k tomu, aby společně s ostatními trávil čas jinak než docházkou do školy. V případě, že se žák ocitne v situaci, kdy se má rozhodnout, zda jít do školy či ne, rozhodování často urychlí právě vrstevnická skupina. (Bakošová, 2008, s. 144) Může to vyplívat i z nevhodně zvoleného oboru nebo již zmiňovanými velkými nároky na dítě, které nezvládá plnit. Je důležité přerušit kontakt žáka s vrstevnickou skupinou, se kterou dával přednost absencím než škole. V takovém případě lze využít různé volnočasové aktivity či brigády. Pokud se jedná o vrstevnickou skupinu z jedné třídy, která se v záškoláctví vzájemně podporovala, je potom namístě tuto skupinu oddělit a umístit do odlišných tříd, pokud je to možné. (Mertin, Krejčová, 2013, s. 196)

Další z příčin ovlivněné vrstevnickou skupinou může být snaha upoutat pozornost. U této příčiny je důležité zjistit, co k tomu žáka vede. Nejčastěji na sebe dítě upoutává pozornost z důvodu zanedbatelného zájmu o dítě ze strany rodičů, a proto dítě hledá pozornost a zájem u někoho jiného, nejčastěji u vrstevnické skupiny. (Lednická in Ficová, 2011, s. 22) Příčinou záškoláctví spojenou s vrstevnickou skupinou může být i vrstevnický tlak. V tomto případě se může jednat i o prospívajícího žáka, ale v důsledku určených pravidel uvnitř skupiny a jejího následného tlaku žák nakonec podlehne. V případě, že by dané pravidla nedodržel, mohl by ztratit pozici uvnitř skupiny nebo by to mohlo vést až k vyloučení z vrstevnické skupiny. (Ficová, 2011, s. 22)

Jednou z příčin záškoláctví může být i volný čas, který představuje širokou škálu příčin podněcující vznik tohoto jevu. Dle MŠMT je za volný čas považován čas, kdy si jedinec svou činnost volí na základě svých zájmů, nálad a pocitů. Volný čas lze rozdělit podle jeho trávení, a to na aktivní a pasivní, přičemž právě u pasivního trávení volného času vzniká mnoho forem rizikového chování. (Volný čas a prevence u dětí a mládeže, ©2002)

Volný čas se někdy vymezuje jako čas zbývající po splnění všech našich povinností, ať už pracovních či nepracovních. Jeho hlavní funkce jsou odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti. (Hofbauer, 2004, s. 13) Současný sociolog volného času Roger Sue (Hofbauer, 2004, s. 14) vymezuje základní funkce volného času, a to psychologickou, sociální, terapeutickou a ekonomickou.

Psychologická funkce zahrnuje uvolnění, zábavu a rozvoj. Cílem **sociální funkce** je socializace a symbolická příslušnost k některé sociální skupině. **Terapeutická funkce** funguje jako prevence chorob, podporuje zdravý životní styl, zahrnuje i zdravotní a smyslový rozvoj. U **ekonomické funkce** se jedná o pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti. (Hofbauer, 2004, s. 14)

Příčina záškoláctví vyplývající z volného času je především dobrý pocit a prožívání příjemných zážitků. Tyto zážitky mohou nastat v případě, kdy se žák neúčastní vyučování. Lednická (in Ficová, 2011, s. 22, 23) uvádí zážitky jako sledování televize, hraní na počítači, návštěva herny apod. S narůstajícím věkem žáka se tyto zážitky mohou pojít s delikventní činností, což představuje ten nejzávažnější typ záškoláctví.

3 MOŽNOSTI PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ

Pojem prevence se vymezuje jako předcházení, ochrana, u rizikového chování se jedná o všechny nápravné zásahy a opatření. Z pedagogického hlediska je velmi důležité se otázkám prevence rizikového chování věnovat, jelikož je známo, že čím později se s prevencí začne, tím je poté obtížnější náprava. (Hroncová in Lacena, 2010, s. 49) Proto následující kapitola pojednává o celkové možnosti prevence rizikového chování, o doporučených postupech prevence záškoláctví a o strategii řešení záškoláctví dle Kyriacoua (2005). Na závěr kapitoly nelze opomenout ani metodické dokumenty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro řešení záškoláctví.

Prevenici rizikového chování lze chápat jako interdisciplinární proces. V podmínkách školy to znamená, že při řešení jakékoliv formy rizikového chování musí škola počítat i s jinými odborníky, kteří by měli být pracovníky dané školy. V současné době však není možné, aby na jedné škole současně působil školní psycholog, speciální pedagog, sociální pedagog, sociální pracovník, příslušník policie aj. (Kraus, Hroncová, 2007, s. 297, 298)

Obecně se dá prevence rizikového chování rozdělit na primární, sekundární a terciární.

U **primární prevence** se v rámci celé společnosti musí vytvořit podmínky, které by zabránily vzniku určitého jevu. U záškoláctví tato prevence spočívá ve vybudování, či posílení citových pout dítěte k rodině, dále spolupráce rodiny, školy a pedagogicko-psychologické poradny, a v neposlední řadě i poznání osobnostních zvláštností žáků a jejich rodinného prostředí. (Bakošová, 1994, s. 52)

Sekundární prevence má zabránit přetrvávání lehkých forem rizikového chování. Jde o komplexní péči o děti, které se rizikového chování dopouštějí. U sekundární prevence je důležitá role třídního učitele spolu s výchovným poradcem, metodikem výchovné prevence či pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny. Jejich úkolem je soustavné, dlouhodobé poznávání a sledování vývoje žáka, který se dopustil jakékoliv formy rizikového chování, a následná dokumentace. Do této dokumentace se zapisují i výchovné opatření, které už žákovi byly uděleny. (Nývltová in Kraus, Hroncová, 2007, s. 298)

Na rozdíl od výše předešlých se **terciární prevence** vztahuje již na jednotlivce, který se rizikového chování dopustil. Především jde o zabránění, aby v této činnosti již nadále nepokračoval a nedopouštěl se tak dalších činů. Terciární prevence neprobíhá pouze ve škole, ale spadá pod další orgány a instituce. (Kraus, Hroncová, 2007, s. 298, 299)

Při výchovném řešení záškoláctví je důležité rozlišit, zda se jedná o ojedinělý případ či zda jde o opakovanou činnost. Poté je namístě zjistit příčiny, proč šel žák „za školu“, jelikož zjištění těchto příčin poté vede k jejich odstranění a právě to je základ prevence. V případě záškoláctví je samozřejmě nevyhnutelná spolupráce školy a rodiny a také pomoc pedagogicko-psychologické poradny. (Lacena, 2010, s. 49, 50)

Každá škola si ve svém školním řádě musí přesně stanovit, jak bude proces omlouvání absence probíhat. Měly by se stanovit jasné podmínky, kdy se určí, kdo (zákonný zástupce nezletilého žáka, zletilý žák), kdy (např. do tří kalendářních dnů), jak (písemně, telefonicky, osobně) a kde (např. v žákovské knížce, v dopise, v emailu) se budou žáci omlouvat. (Ciklová, 2014, s. 32)

Ciklová (2014, s. 33) proto stanovila tří stupňový model omlouvání:

1. stupeň – zákoný zástupce nezletilého žáka nebo zletilý žák musí do určitého počtu kalendářních dnů (nejčastěji do 3 kalendářních dnů) doložit důvod nepřítomnosti. Nepřítomnost musí omluvit způsobem, jakým to stanovuje školní řád (např. zatelefonuje, zašle email apod.). Pokud tak zákoný zástupce či zletilý žák neučiní, jsou zameškané hodiny vyhodnoceny jako neomluvené.
2. stupeň – po ukončení nepřítomnosti a příchodu do školy musí žák předložit omluvenku třídnímu učiteli, kde je zapsán důvod nepřítomnosti a její délka. Tuto omluvenku píše buď zákoný zástupce nezletilého žáka, nebo zletilý žák a to do místa tomu určenému (např. žákovská knížka, omluvenkový list apod.). Jestliže tak žák neučiní, jsou zameškané hodiny brány jako neomluvené, a to i v případě, že byly splněny podmínky v prvním stupni.
3. stupeň – tento stupeň se využívá pouze v případech, kdy to škola vyhodnotí jako potřebné a nezbytné. Jedná se zde o to, že škola může požadovat k doložené omluvence přílohu, např. potvrzení od ošetřujícího lékaře, úřední razítko apod. Pokud tak žák neučiní, i když splní postupy v první a druhém stupni, jsou zameškané hodiny vyhodnoceny jako neomluvené.

O třetím stupni modelu omlouvání hovoří například i Šotola (2012, s. 53), přičemž tento typ omlouvání doporučuje stanovit především pro žáky, kteří mají buď časté krátkodobé absence, absence v rozsahu minimálně 100 hodin v daném pololetí, či délka jejich absence ohrožuje školní úspěšnost nebo se u absence vyskytuje nepoměr mezi diagnózou a obvyklou délkou léčby.

3.1 Strategie řešení záškoláctví

Kyriacou (2005, s. 58 – 61) zpracoval hlavní řešení problému záškoláctví. Mezi tyto strategie zařazuje například **sledování školní docházky**, kdy škola musí sledovat individuální schémata absencí. Díky nim může odhalit jedince, kteří chodí za školu, a také zjistit souvislost mezi konkrétními dny a určitými předměty. Zároveň škola musí mít připravené opatření, kterými včas zareaguje při podezření na záškoláctví. Dále **školní strategie pro boj se záškoláctvím**, což je celoškolská strategie, a má výhodu v tom, že zvyšuje povědomí o důležitosti dodržování školní docházky a také umožňuje soudržné a důsledné použití stanovených postupů. Za další účinnou strategii považuje tzv. **kontakt prvního dne**. Znamená to, že škola informuje rodiče o absenci žáka hned první den jeho nepřítomnosti bez předchozího omluvení. Zde je výhodou zaznamenávání docházky elektronicky, jelikož škola může automaticky odeslat rodičům textovou zprávu, že jejich dítě není ve škole. V tomto případě existují i agentury, které nabízejí školám tzv. službu kontaktu prvního dne, což znamená, že rodiče kontaktuje daná agentura a to jménem školy. Metoda kontaktu prvního dne se dle Kyriacoua zdá neúčinnějším způsobem v boji proti záškoláctví. Důležitá je také **kontrola docházky na začátku hodin**. Tato kontrola docházky se zavedla proto, aby se zabránilo internímu záškoláctví, tzn. odchodu žáka během vyučování, a zjistilo se tak, kteří žáci nově chybí. V boji proti záškoláctví je nezbytné zavedení **fyzicky a společensky příjemného školního prostředí**. Prostor ve škole musí být příjemný a čistý tak, aby tam žáci chodili rádi. Musí mít pozitivní atmosféru, dobré vztahy jak mezi spolužáky, tak mezi žáky a učiteli navzájem. Se zavedením společensky příjemného školního prostředí souvisí i boj proti šikaně, která se nesmí vyskytovat na žádné škole. Za účinnou metodu se považuje také podpora. Ať už **podpora při studijních potížích**, která se zaměřuje především na slabé žáky, kterým je třeba pomáhat s učením a poskytovat jim maximální podporu, či **podpora při problémech s emocemi a chováním**. Škola by měla podporovat žáky, kteří se dostanou do potíží, jsou nervózní, deprimovaní či jakkoliv nespokojení. Tyto potíže se totiž mohou projevit zhoršením práce nebo zhoršením chování, a to může vést k záškoláctví. Docházka se zlepšuje, pokud žáci zažijí úspěch či mají možnost tento úspěch zažít. Toho lze dosáhnout zavedením praktické výuky a zavedením předmětů, které se budou žákům líbit, jedná se tedy o **lepší přístup k příslušným osnovám**. Souvisí s tím i **nabídka alternativního pracovního prostředí**, což je především pro žáky, pro které je problematické pracovat s učiteli v normálním prostředí třídy. Tyto zvláštní pracoviště může žák využít jen pro

hodiny, kde problém vznikl, a lze jej využít jen dočasně, dokud žák nebude schopný si na normální prostředí ve třídě zase zvyknout. Je dobré věnovat pozornost především záškolákům, aby se mohli učit stylem, který jim vyhovuje, ale zároveň je důležité je poučit, že i při méně oblíbených činnostech musí být trpěliví a vytrvalí, jedná se tedy o metodu **využití oblíbených předmětů**. Pro řešení záškoláctví lze využít také **motivaci pravidelné docházky** či **odměnu za dobrou docházku**. Pozitivními důvody pro zlepšení docházky může být např. ukončení některých odborných kurzů, možnost praktického výcviku (po domluvě i v místních firmách) apod. A odměnou za dobrou docházku se myslí buď odměny symbolické, jako pochvala, písemná zpráva rodičům, nebo odměny hmotné, např. peněžní poukázka, volné vstupenky na nějakou akci atd. Dle Kyriacoua (2005) mnoho autorů při boji se záškoláctvím zdůrazňuje důležitost **spolupráce různých organizací a institucí**. Tuto spolupráci řídí centrum pro záškoláky, které žákům poskytuje krátkodobou péči, během níž se zhodnotí potřeby žáků a navrhne se postup jejich reintegrace. Zároveň musíme zmínit i **studijní poradce**, což jsou často externí pracovníci a pomáhají zajistit pravidelnou docházku. Sledují problémy, které bývají důvodem záškoláctví a komunikují mezi školou a rodinou. Další účinnou strategií je **dozor nad záškoláky a horké linky**. Tuto oblast má většinou na starosti ředitel školy, který musí zajistit, aby učitelé vykonávali během dne dozor v prostorách školy. Zařazuje se sem také práce s žáky, kteří v době vyučování nejsou na svých hodinách. Pokud budou žáci mimo vyučování přistiženi opakovaně, jsou upozorněni, že je škola povinna tento přestupek nahlásit rodičům a chování žáka se bude řešit. Horkými linkami se rozumí aktivita místních občanů. Pokud mají podezření, že je dítě za školou, jsou povinni tuto skutečnost nahlásit. A v neposlední řadě lze zmínit **trestní stíhání**, čímž se myslí např. nařízení pravidelné docházky, ustanovení školního dozoru, postih rodičů, ale i hrozba, díky které lze poukázat na závažnost záškoláctví. Pomocí těchto opatření mohou rodiče i záškoláci získat motivaci k zajištění pravidelné školní docházky. Na závěr musíme dodat, že výčet těchto strategií není konečný, existuje celá řada řešení v boji proti záškoláctví.

Mertin a Krejčová (2013, s. 197) stanovili základní postupy prevence záškoláctví, které platí na úrovni základních i středních škol. Zařazují sem budování školního klimatu, ve kterém si žáci i učitelé důvěřují, výuka musí tolerovat, že každý žák je jiný, něčím specifický, ale i přesto musí být výuka pro žáky atraktivní, musí je motivovat a každého zaměstnat. Musí se stanovit jasná pravidla, kterými se ve škole řídí jak učitelé, tak žáci. V tomto případě se nejedná jen o školní zákon, ale také o nepsaná pravidla, jako hodnocení

žáků, důslednost dodržování dohod apod. Učitelé by měli stále vědět o svých žácích v souvislosti s tím, že jsou učitelé denně přítomni ve škole, mají možnost zajít do třídy a sledovat, jestli se nějaký žák chová neobvykle. Dále možnost komunikovat s ostatními vyučujícími o jakýchkoliv záležitostech týkajících se třídy a daných žáků. Pokud učitel chybí, musí být zajištěna plnohodnotná výuka. Dále je potřeba uvědomit jak žáky, tak jejich zákonné zástupce, že aktivity školy přímo nesouvisející s výukou (např. návštěvy divadelních představení) jsou na stejné úrovni jako klasická výuka ve škole. Je to důležité proto, aby nevzniklo přesvědčení, že pokud neprobíhá výuka, nemusí žák do školy chodit. Se školou souvisí i její struktura, která musí být přehledná, a pokud je škola rozdělená do více budov a žáci se tedy přesunují, je potřeba zajistit přehledný přesun, aby nevznikly příležitosti k odchodům ze školy. V rozvrhu hodin by měly být co nejkratší přestávky před odpoledním vyučováním, jelikož právě dlouhé přestávky jsou často důvodem záškoláctví. Žáci si totiž v delší pauze před odpoledním vyučováním najdou atraktivnější zábavu (např. návštěvu restaurace) a poté už do školy nedorazí. Za další postup k prevenci záškoláctví je považována komunikace učitelů s rodiči, kdy je potřeba s nimi hovořit i o záškoláctví, způsobech jeho řešení apod. A v neposlední řadě za jeden ze základních postupů prevence záškoláctví je považován i školní řád v souladu s legislativou, a to se školským zákonem a metodickým pokynem k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

3.2 Metodické dokumenty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vztahující se k záškoláctví

Následující kapitola pojednává o metodických dokumentech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se zaměřením na záškoláctví. Základním cílem těchto dokumentů je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů v chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti. Zabývají se také prevencí s cílem zabránit výskytu rizikového chování nebo co nejvíce omezit škody způsobené jejich výskytem.

Metodické dokumenty schválené vedením Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) obsahují Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j. 21291/2010-28 a dále metodický pokyn MŠMT k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č. j.: 22294/2013-1). K záškoláctví se vztahuje

především metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních a k tomu příslušející příloha č. 11 o záškoláctví a dále metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví. (MŠMT: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, ©2013 – 2016)

Primární prevence rizikového chování u žáků v působnosti MŠMT se vztahuje na **Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-28**. Vymezuje aktuální terminologii, popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a také úlohu pedagogického pracovníka, definuje Minimální preventivní program a v neposlední řadě doporučuje postupy školy a školských zařízení při výskytu rizikového chování. Tyto postupy jsou rozděleny celkem do 20 příloh, kdy každá příloha pojednává o jedné formě rizikového chování.

V základní terminologii se vymezují především pojmy **specifická primární prevence**, což jsou aktivity a programy zaměřené na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování. Dělí se dále na všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci. **Nespecifická primární prevence** obsahuje veškeré aktivity, které podporují zdravý životní styl a osvojování si pozitivního sociálního chování (především využíváním volného času). **Efektivní primární prevence** je postavena na principu soustavnosti, dlouhodobosti, aktivity, názornosti, přiměřenosti a uvědomělosti. Jedná se např. o komplexní programy, především pak o programy, které pomáhají žákům odolávat sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace, rozvoj kompetencí, emočních dovedností, zvládání konfliktů a zátěžových situací apod. Naopak **neúčinnou primární prevencí** se myslí jednorázové akce jako hromadné aktivity (kulturní, sportovní aj.), návštěvy památek, dále pouhé předávání informací, přednášky, besedy či citové apely, zastrašování až triviální přístup. (MŠMT: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, ©2013 – 2016)

System primární prevence rizikového chování se zaměřuje na systém organizace a řízení a na působnost MŠMT, krajského úřadu, krajského školského koordinátora prevence, metodika prevence v pedagogicko-psychologické poradně, ředitele školy a školského zařízení, školního metodika prevence, třídního učitele a každého pedagogického pracovníka.

Školní preventivní strategie je součástí školního vzdělávacího programu a vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu. Jedná se o dlouhodobý preventivní program, který stanovuje cíle a je naplánován tak, aby mohl být uskutečněn. Školní preventivní strategie je důležitá, jelikož poskytuje podněty ke zpracování **Minimálního preventivního programu**, tedy ke konkrétnímu dokumentu školy. Ten je zpracováván školním metodikem prevence na jeden školní rok. Na závěr školního roku je provedeno hodnocení, které je poté součástí výroční zprávy o činnosti školy a hodnocení obsahuje kvalitu a efektivitu zvolených strategií primární prevence. (MŠMT: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, ©2013 – 2016)

Součástí metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování je **rámcový koncept rizikového chování ve školním prostředí** a ve vztahu k našemu tématu bakalářské práce je důležitá **příloha č. 11** s názvem **Záškoláctví**. Jedná se o praktický návod pro školy „Co dělat když“. Zaměřuje se na intervenci pedagoga a obsahuje praktické doporučení ředitelům škol a školním metodikům prevence, jak se zachovat při výskytu určitého rizikového chování ve školách, v našem případě jak se zachovat při výskytu záškoláctví. (MŠMT: Příloha č. 11 Záškoláctví. Co dělat, když – intervence pedagoga, ©2013 – 2016)

Na závěr si zmíníme nejdůležitější metodický dokument vztahující se k záškoláctví, a to **Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č. j.: 10194/2002-14**. Najdeme zde dvě základní oblasti zaměřující se na prevenci záškoláctví a na způsob omlouvání nepřítomnosti, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů.

Součástí prevence dle MŠMT je pravidelné zpracovávání dokumentace o absenci žáků, spolupráce se zákonnými zástupci žáků, se školním psychologem, s pedagogicko-psychologickou poradnou, s orgány sociálně-právní ochrany dětí aj., dále analýza příčin záškoláctví a to včetně přijetí příslušných opatření, konání výchovných komisí ve škole, výchovné pohovory s žáky apod.

Metodický pokyn řeší především neomluvenou nepřítomnost. Neomluvenou či zvýšenou omluvenou nepřítomnost vždy vyhodnocuje výchovný poradce po informování třídním učitelem a zároveň ředitel školy může požádat o spolupráci i pedagogicko-psychologickou poradnu, popř. orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Při počtu neomluvené nepřítomnosti do 10 vyučovacích hodin se situace řeší se zákonným zástupcem žáka, popř. se zletilým žákem a to formou pohovoru. Na tomto pohovoru se řeší důvod nepřítomnosti, způsob omlouvání, možné důsledky v případě nárůstu této neomluvené nepřítomnosti a také se upozorňuje na povinnost stanovenou zákonem. Po celou dobu pohovoru se provádí zápis do záznamu o pohovoru o neomluvené nepřítomnosti žáka, zde se uvede také závěr pohovoru, doporučení a další dohodnutý postup (doporučený vzor přiložen v příloze 1).

V případě neomluvených hodin nad 10, je povinností ředitele svolat školní výchovnou komisi. Tato komise se skládá z ředitele školy, zákonného zástupce, třídního učitele, výchovného poradce, zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, školního metodika prevence a dalších odborníků a zástupců rady školy. Průběh a závěr tohoto jednání je opět zapsáno do zápisu z výchovné komise k řešení neomluvené nepřítomnosti žáka (doporučený vzor přiložen v příloze 2).

Pokud je součet neomluvených hodin nad 25, má ředitel školy ohlašovací povinnost z platné právní úpravy a to: §10 odst. 4 zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a dále čl. 13 odst. 13 Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení č. j. 14269/2001-26. Je proto povinen zaslat orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu oznámení s náležitou dokumentací o pokračujícím záškoláctví (doporučený vzor přiložen v příloze 3). Pokud zákonní zástupci nezletilého dítěte již byli postiženi za tento přestupek a i přesto dochází k opakovanému záškoláctví a je tedy třeba podat druhé hlášení o zanedbání školní docházky, je ředitel školy povinen tuto skutečnost ohlásit Policii ČR. V takovém případě bude skutečnost brána jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu a ohrožení mravní výchovy mládeže. (MŠMT: Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, ©2013 – 2016)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 NÁZORY ŽÁKŮ STŘEDNÍCH ŠKOL V KYJOVĚ NA ZÁŠKOLÁCTVÍ

V praktické části bakalářské práce vymezujeme hlavní a dílčí výzkumné otázky a hlavní a dílčí výzkumné cíle, kterých chceme ve výzkumu dosáhnout. Dále charakterizujeme výzkumný soubor, výzkumné metody, metody analýzy dat a popíšeme i samotný průběh výzkumu.

4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním výzkumným cílem je zjistit názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví.

Na základě hlavního výzkumného cíle stanovujeme **dílčí výzkumné cíle** následovně:

1. Zjistit názory respondentů na četnost záškoláctví.
H1: Mezi odpověďmi na četnost záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU existuje rozdíl.
2. Zjistit názory respondentů na nejčastější příčiny záškoláctví.
3. Zjistit názory respondentů na přístup rodičů k záškoláctví.¹
H2: Mezi názory žáků GYM, SOŠ, SOU na omlouvání záškoláctví rodiči existuje rozdíl.
H3: Mezi názory žáků GYM, SOŠ, SOU na vliv rodinného prostředí na záškoláctví existuje rozdíl.
4. Zjistit názory respondentů na možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví.
5. Zjistit názory respondentů na způsob trávení volného času za školou.

Z hlavního výzkumného cíle vyloučena **hlavní výzkumná otázka**:

Jaké jsou názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví?

Dílčí výzkumné otázky zní:

1. Jaké jsou názory respondentů na četnost záškoláctví?
2. Jaké jsou názory respondentů na nejčastější příčiny záškoláctví?

¹ Pro účely naší bakalářské práce myslíme přístupem rodičů jejich přístup k docházce, omlouvání a způsob řešení záškoláctví svého dítěte.

3. Jaké jsou názory respondentů na přístup rodičů k záškoláctví?
4. Jaké jsou názory respondentů na možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví?
5. Jaké jsou názory respondentů na způsob trávení volného času za školou?

4.2 Pojetí výzkumného šetření a technika sběru dat

Pro výzkum jsme zvolili kvantitativní pojetí výzkumného šetření. Jako techniku sběru dat jsme vybrali dotazníkové šetření a to tištěnou formou. Dotazník obsahuje celkem 21 otázek, z toho jsou 3 otázky informační. Skládá se jak z otevřených (nestrukturovaných) položek, tak z uzavřených (strukturovaných) položek, přičemž zde najdeme dichotomické i polytomické otázky. Otevřené položky jsou celkem 2 a uzavřených položek je 19. Na konci dotazníku je také prostor na okomentování a poznámky, pokud se respondenti chtěli vyjádřit (viz příloha č. 4)

4.3 Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek v rámci naší bakalářské práce jsme zvolili na základě dostupného výběru výzkumného souboru, a to z důvodu místní a časové dostupnosti. Výzkumný vzorek tvoří žáci středních škol v Kyjově. Jedná se o žáky gymnázia (dále jen GYM), střední odborné školy (dále jen SOŠ) a středního odborného učiliště (dále jen SOU) tak, aby byly získané odpovědi co nejobjektivnější.

Celkový počet respondentů jsme stanovili na 127 žáků a návratnost byla 100 %.

4.4 Průběh výzkumu

Výzkumu se zúčastnili žáci středních škol v Kyjově, přesněji vymezeno žáci GYM, SOŠ a SOU. Po dohodě s řediteli škol se stanovil přesný termín výzkumu, a to 18. 11. 2015, 20. 11. 2015 a 25. 11. 2015. Následně, po celou dobu výzkumu, byla autorka v kontaktu s výchovnými poradci. V den konání výzkumu se za přítomnosti vyučujícího ve vybraných třídách rozdaly dotazníky. Žáci byli seznámeni se záměrem dotazníku, jeho zaměřením, způsobem vyplňování a především jeho anonymitou. Přesto, že osobní kontakt se žáky byl časově náročnější, pro výzkum to bylo potřebné. Nejen že se autorka zaručila 100 % návratnost, ale také byla autorka žákům k dispozici při případných nesrovnalostech, a také se díky tomu udržela kázeň a vážnost při vyplňování. Existuje zde však možnost zkreslených výsledků, a to např. z důvodu absence některých žáků, tj. z důvodu nemoci,

rodinných problémů, záškoláctví apod. či z důvodu nepravdivého vyplnění dotazníku a to i přes všechna opatření.

4.5 Metody analýzy dat

Získaná data z dotazníkového šetření jsme vyhodnotili pomocí čárkovací metody a následně data analyzovali a převedli do tabulek a grafů. Pro zpracování hypotéz jsme použili test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

Při následující analýze dat jsme vycházeli především z publikace od Chrásky (2007).

5 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

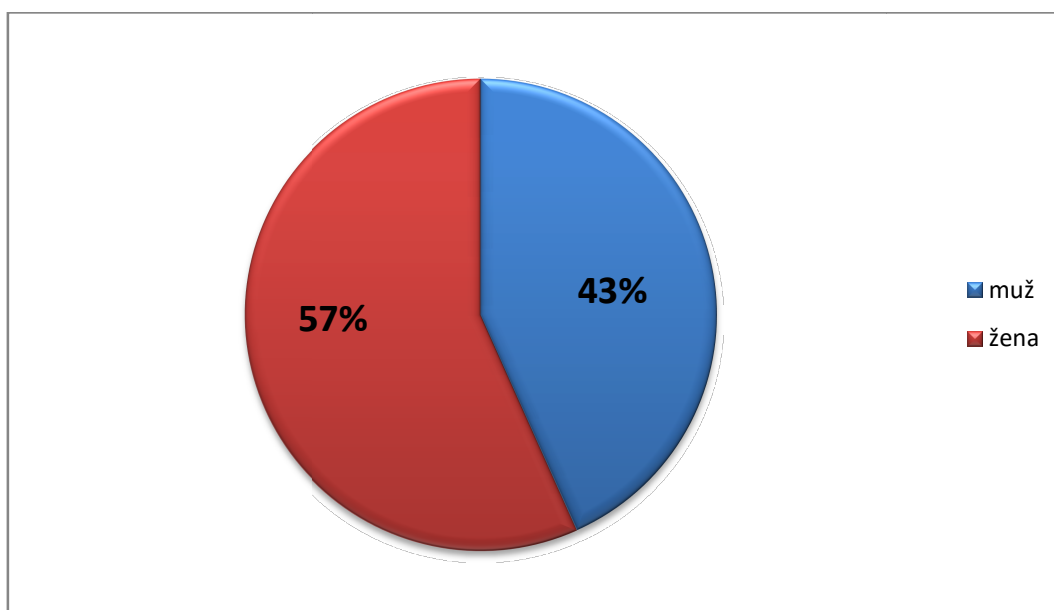
Výsledky dotazníkového šetření jsou uvedeny dle jednotlivých dílčích cílů. Nejprve zmapujeme demografické otázky, jako pohlaví, navštěvovanou školu a ročník, dále odhalíme četnost záškoláctví a zaměříme se také na žáky, kteří za školou byli. Poté zjistíme názor na nejčastější příčiny záškoláctví. Další výzkumný cíl zahrnuje otázky týkající se názoru na přístupu rodičů. Zaměříme se také na možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví, kde mimo jiné najdeme otevřenou otázku. A v neposlední řadě odhalíme způsob trávení volného času za školou. U posledního dílčího cíle nalezneme druhou otevřenou otázku.

5.1 Analýza dat

Demografické otázky

Následující text uvádí první tři otázky z dotazníku, týkající se pohlaví, školy a ročníku. Tyto otázky nám slouží především pro orientační účel.

Graf 1: Pohlaví

Graf 1 vychází z první položky z dotazníku, kde jsme zjišťovali pohlaví respondentů. Výzkumu se zúčastnilo celkem 127 žáků (100 %), z toho bylo 55 mužů (43 %) a 72 žen (57 %).

Tabulka 1: Škola a ročník

	GYM		SOŠ		SOU		Σ	
	n_i	f_i	n_i	f_i	n_i	f_i	n_i	f_i
První	17	13,39	17	13,39	24	18,90	58	46
Druhý	0	0	0	0	0	0	0	0
Třetí	0	0	0	0	22	17,32	22	17
Čtvrtý	23	18,11	24	18,90	0	0	47	37
Σ	40	32	41	32	46	36	127	100

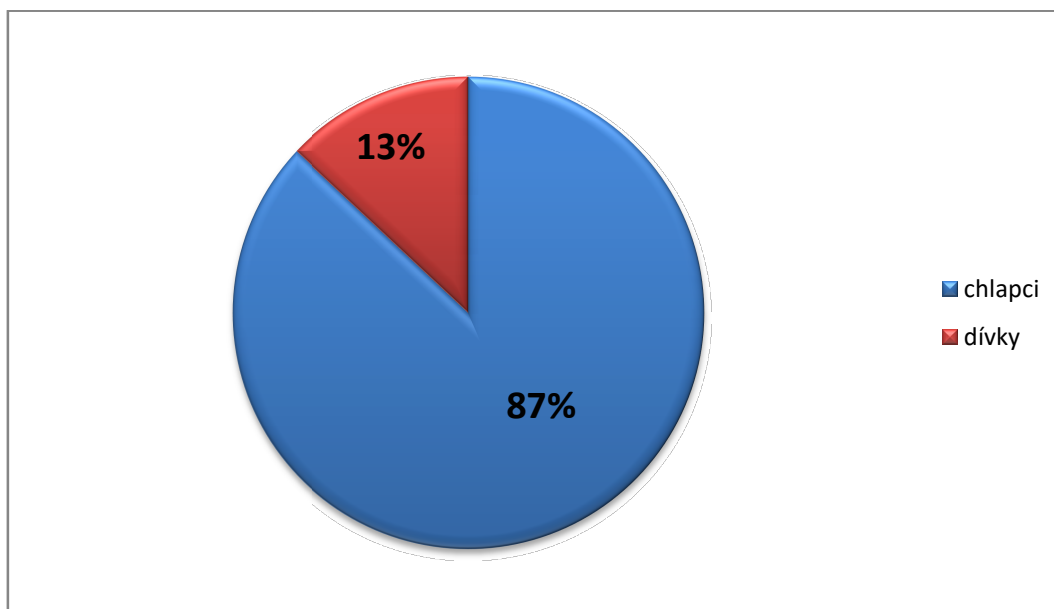
Tabulka 1 se vztahuje k dotazníkovým položkám číslo dvě a číslo tři a znázorňuje typ navštěvované školy a ročník. Lze vyčíst, že z celkového počtu respondentů je 40 žáků gymnázia (32 %), 41 žáků střední odborné školy (32 %) a 46 žáků středního odborného učiliště (36 %).

Celkové rozložení žáků dle ročníku, je 58 z prvního ročníku (46 %), 22 žáků je z ročníku třetího (17 %) a 47 žáků ze čtvrtého ročníku (37 %).

Četnost záškoláctví

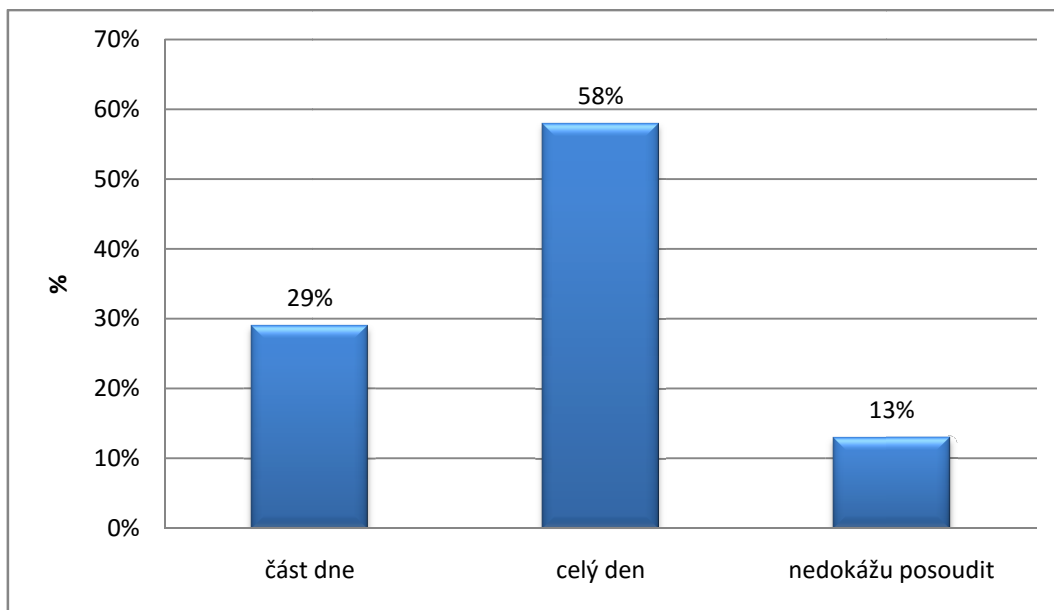
Následující oblast mapuje četnost záškoláctví. Zaměřuje se na záškoláctví podle pohlaví, dobu strávenou „za školou“ a také přímo na četnost žáků, kteří se záškoláctví dopustili.

Graf 2: Záškoláctví z hlediska pohlaví

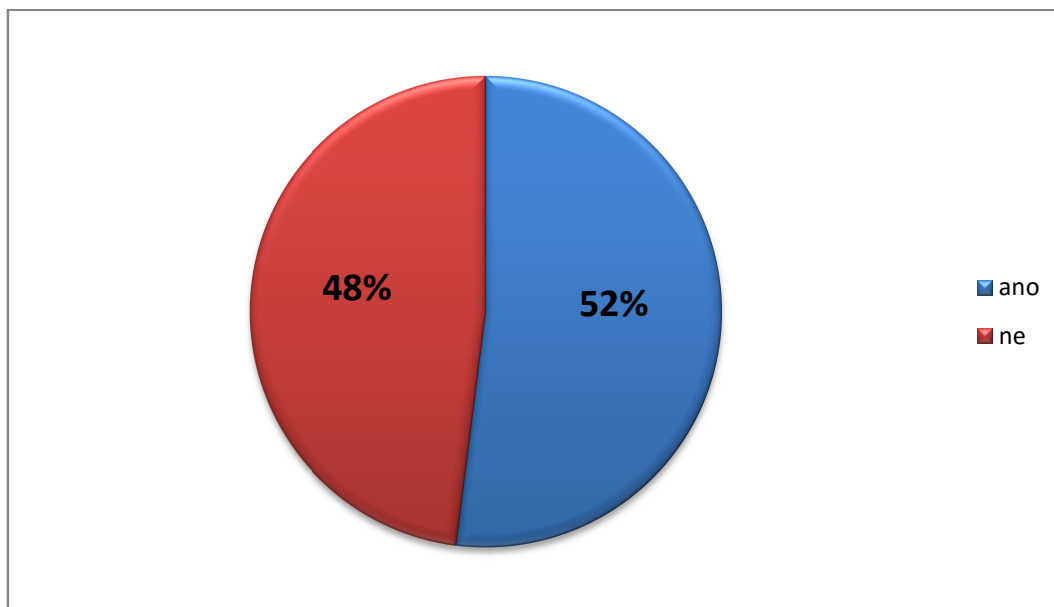
Graf 2 vychází ze čtvrté položky v dotazníku, která zjišťovala názor, zda se záškoláctví více dopouští dívky nebo chlapci. Celkem 110 respondentů, což činí 87 %, se shodlo, že se záškoláctví dopouštějí více chlapci. A 17 žáků (13 %) odpovědělo, že za školu chodí více dívky.

Graf 3: Doba strávená za školou

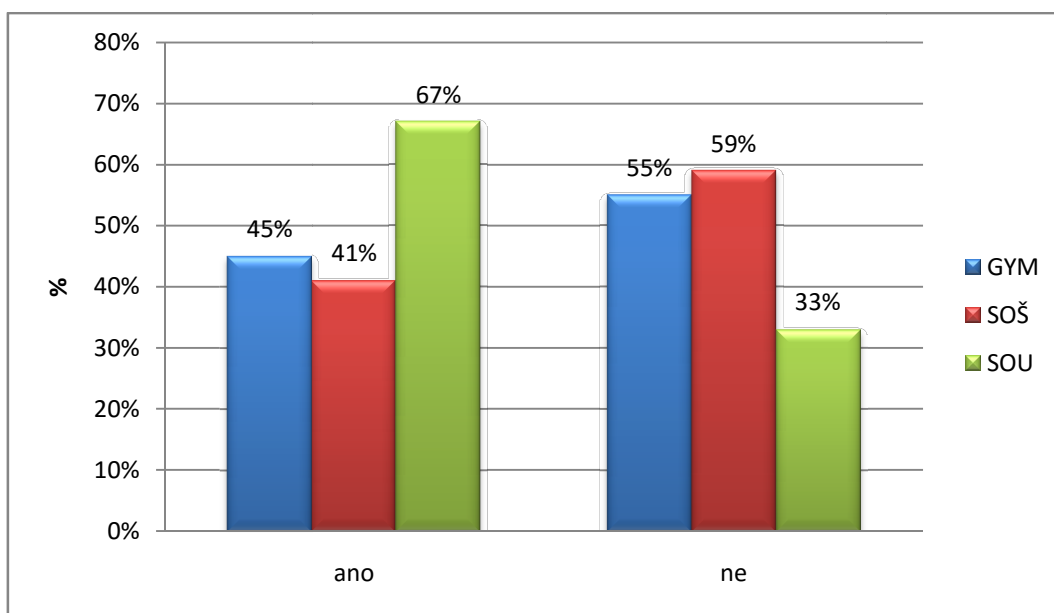
Výchozí graf odpovídá na osmou položku v dotazníku. Konkrétně charakterizuje názor respondentů, zda půjde žák za školu spíše na část dne nebo na celý den. Více než polovina žáků, konkrétně 74 (58 %), si myslí, že žák půjde za školu spíše na celý den, 37 žáků (29 %) se domnívá, že žák půjde pouze na část dne, například na jednu hodinu, a 16 žáků (13 %) nedokázalo na otázku odpovědět.

Graf 4: Četnost záškoláctví

Pátá položka dotazníku zjišťovala, zda byl respondent někdy za školou. Z grafu lze jednoznačně vyčíst, že výsledky jsou téměř vyrovnané. 66 žáků (52 %) uvedlo, že za školou už někdy bylo a 61 žáků (48 %) nikdy za školou nebylo.

Graf 5: Četnost záškoláctví dle jednotlivých škol

Pátý graf se také vztahuje k páté otázce v dotazníku a znázorňuje jednotlivé procentuální výsledky škol, kde byl výzkum realizován. Z grafu lze vyčíst, že v porovnání škol se záškoláctví více dopouštějí žáci SOU. Uvedlo tak 31 žáků (67 %) z celkového počtu 46 (100 %), naopak za školou nikdy nebylo 15 žáků SOU (33 %). Výsledky žáků SOŠ a GYM jsou téměř vyrovnané. Ze 40 žáků GYM (100 %) jich bylo za školou 18 (45 %) a nikdy za školu nešlo 22 žáků (55 %). Na SOŠ je nejmenší počet záškoláku, a to 17, což činí 41 % žáků z celkového počtu 41 (100 %), za školou nikdy nebylo 24 žáků SOŠ (59 %).

Na základě stanovené hypotézy H₁: Mezi odpověďmi na četnost záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU existuje rozdíl, formulujeme nulovou a alternativní hypotézu, jež zní:

H₀: Rozdíl v četnosti záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU není statisticky významný.

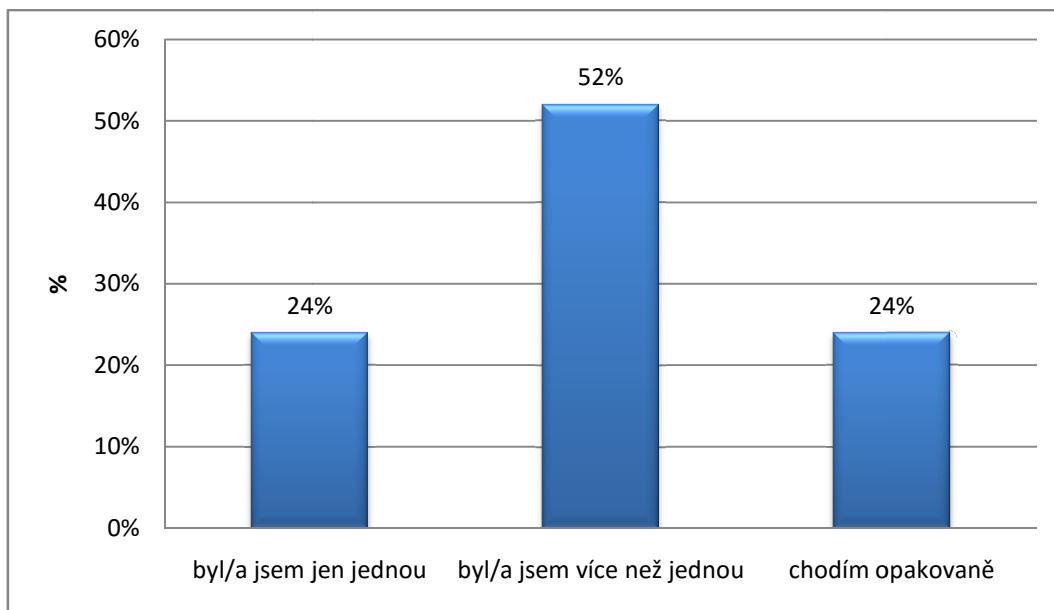
H_A: Rozdíl v četnosti záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

Pomocí vzorce testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku jsme vypočítali $\chi^2 = 6,98$. S porovnáním testového kritéria při hladině významnosti 0,05 a stupněm volnosti 2, $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$, přijímáme alternativní hypotézu.

$$\chi^2 = 6,98 > \chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

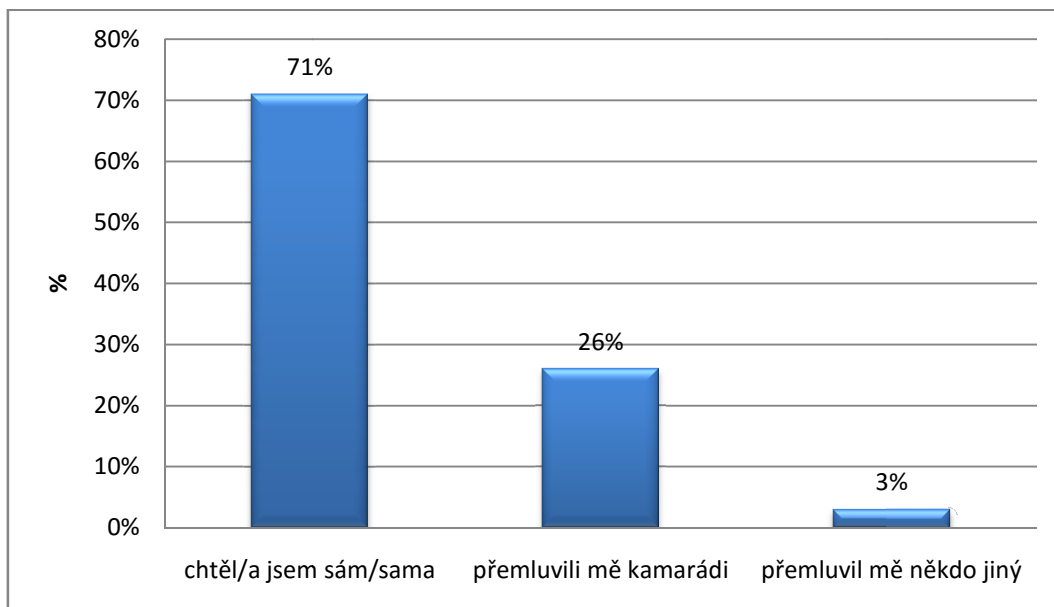
Přijímáme tedy alternativní hypotézu, která uvádí, že rozdíl v četnosti záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

Graf 6: Jak často chodí žáci za školu

Graf 6 vyhodnocuje šestou otázku v dotazníku a vztahuje se pouze k respondentům, kteří u otázky č. 5 uvedli, že již někdy byli za školou. Celkový počet respondentů je tedy 66 (100 %), z nich 34 (52 %) uvedlo, že bylo za školou více než jednou. 16 žáků, což činí 24 %, odpovědělo, že bylo za školou jen jednou a stejný počet, tedy 16 žáků (24 %), chodí za školu opakovaně.

Graf 7: Důvod záškoláctví

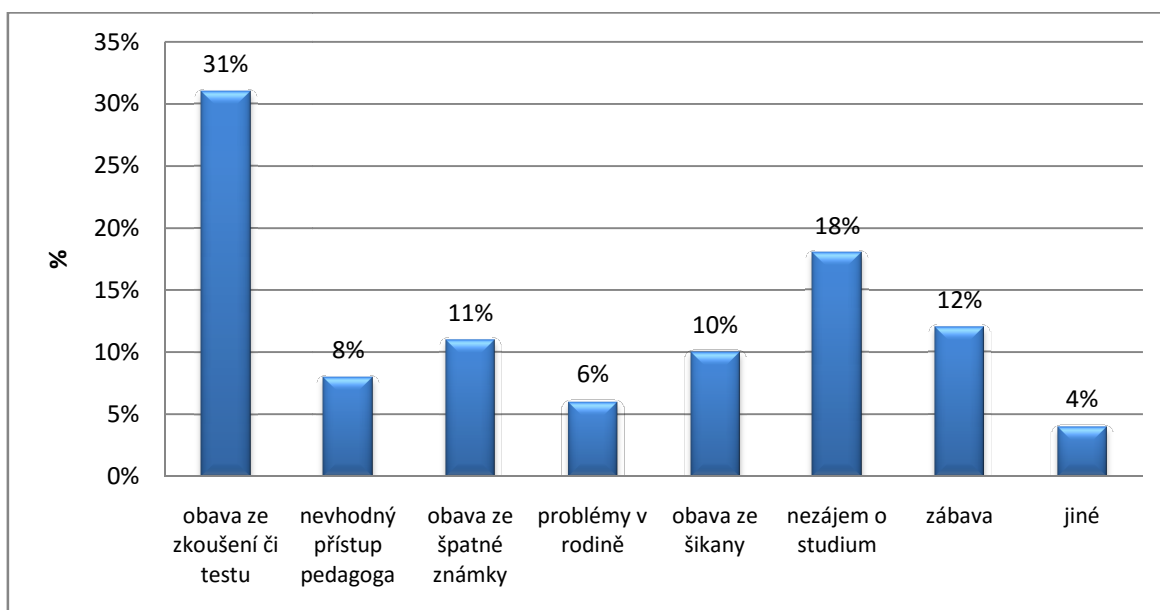
Na sedmou otázku v dotazníku odpovídali taktéž pouze respondenti, kteří u otázky č. 5 uvedli, že byli někdy za školou. Konkrétně zjišťovala, zda žáci šli za školu, protože sami chtěli nebo je někdo přemluvil. Z celkového počtu respondentů, což činí 66 (100 %),

uvedla většina, 47 žáků (71 %), že za školu chtěli jít sami. V 17 případech (26 %) žáka přemluvili kamarádi a 2 respondenti (3 %) uvedli, že je přemluvil někdo jiný, přičemž tyto respondenti uvedli spolužačku a bývalého přítele.

Příčiny záškoláctví

Následující oblast se vztahuje k výzkumnému cíli, který zjišťuje názory respondentů na nejčastější příčiny záškoláctví.

Graf 8: Příčiny záškoláctví

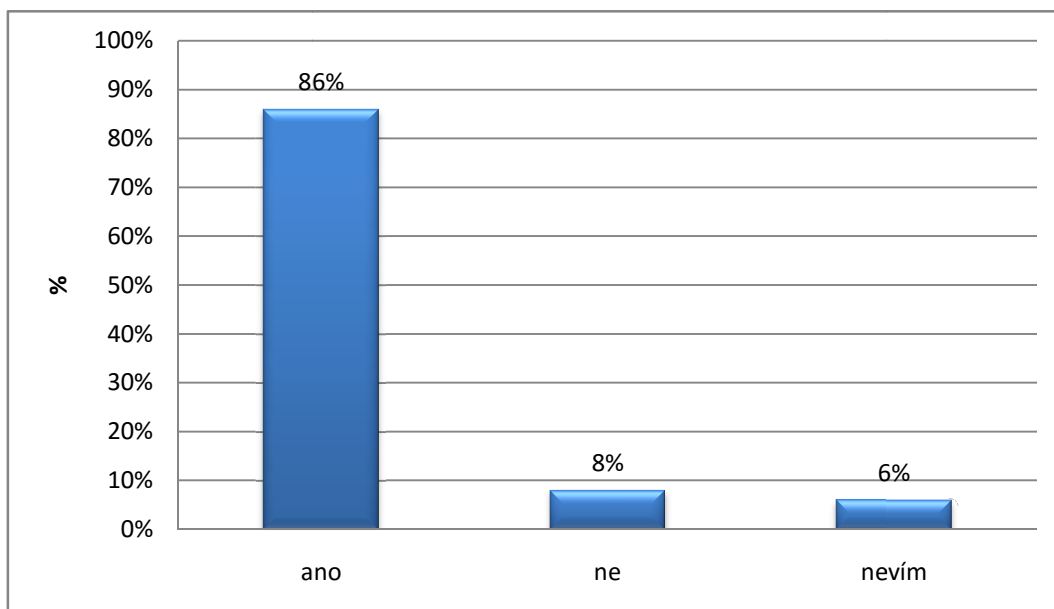
Graf 8 znázorňuje desátou položku v dotazníku zaměřující se na nejčastější příčiny záškoláctví. U této otázky mohli respondenti volit více odpovědí, avšak maximálně 3, či označit možnost jiné a zvolit si vlastní odpověď. Celkový počet odpovědí je 342 (100 %). Žáci si myslí, že nejčastější příčinou záškoláctví je obava ze zkoušení či testu. Tato odpověď byla zvolena celkem 106 krát, což činí 31 % odpovědí a z celkového počtu respondentů, což činí 127 žáků (100 %) to uvedla převážná většina, konkrétně 83 % žáků. S 63 odpověďmi (18 %) je druhou nejčastější příčinou záškoláctví nezájem o studium. Dalšími častými příčinami jsou zábava, u které bylo zaznamenáno 39 odpovědí (12 %), obava ze špatné známky s 38 odpověďmi (11 %) a obava ze šikany, kterou respondenti označili 34 krát (10 %). Nejméně časté odpovědi byly nevhodný přístup pedagoga v počtu 28 odpovědí (8 %) a problémy v rodině, které byly označeny 19 krát (6 %). Možnost „jiné“, kde se respondenti mohli vyjádřit sami, byla zvolena celkem 15 krát (4 %) a byly zde uváděny odpovědi jako brzké vstávání, spánek, nuda ve škole, drogy a nejčastější uvedenou odpovědí bylo, že se žákovi do školy nechce.

Devátá položka v dotazníku zjišťovala názor na důvod odchodu za školu, přesněji řečeno zda chce jít žák sám, zda jej svedou kamarádi či kdokoliv jiný. Z celkového počtu respondentů se 65 respondentů (51 %) domnívá, že chce jít žák sám. Naopak 62 respondentů (49 %) uvedlo, že žáka svedou kamarádi. Výsledky jsou tedy téměř vyrovnané. Třetí možnost, kdy měli respondenti možnost zvolit volbu, kdy žáka přemluví někdo jiný, popř. kdo, nevedl ani jeden respondent.

Přístup rodičů k záškoláctví

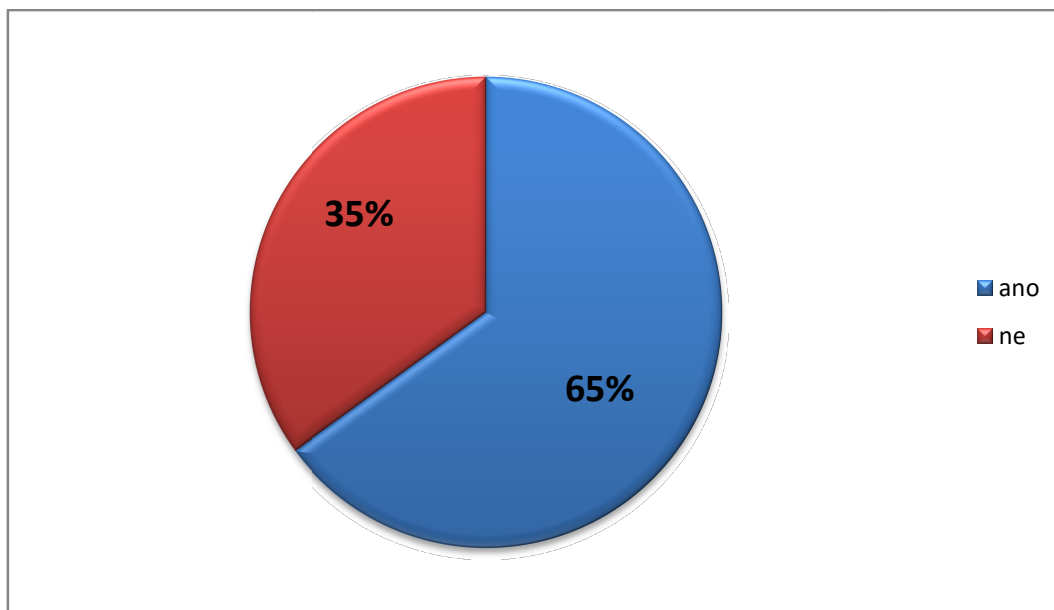
Následující oblast podává názory žáků na přístup rodičů k záškoláctví. Zaměříme se na docházku dětí a její následnou omluvu rodiči, na jejich způsoby řešení a na celkový vliv rodinného prostředí na záškoláctví.

Graf 9: Zájem rodičů o docházku svých dětí

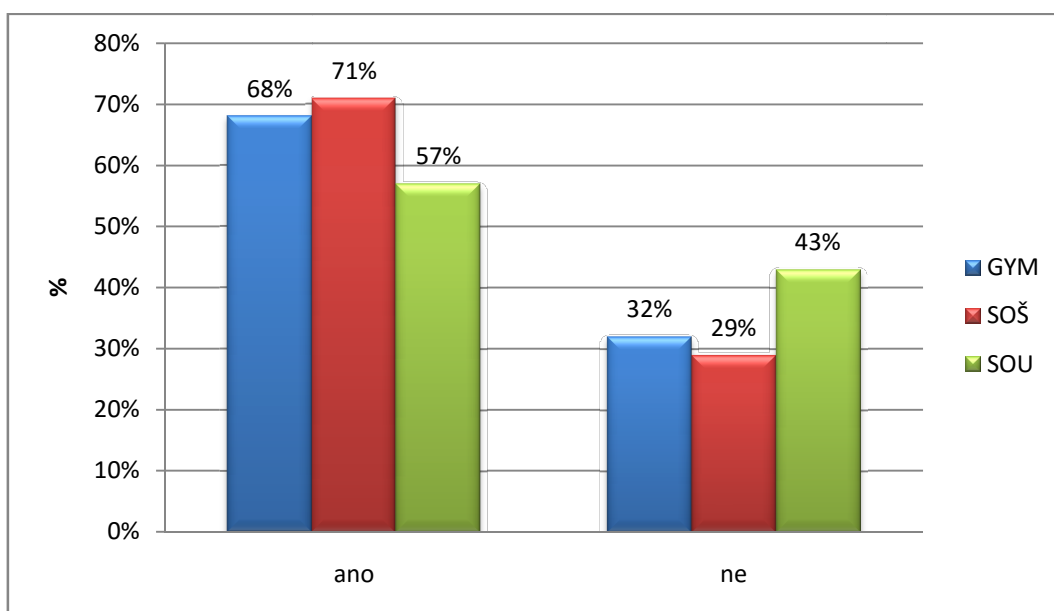
Graf 9 znázorňuje data, která byla získána jedenáctou otázkou v dotazníku. Konkrétně otázku, zda by se rodiče měli zajímat o docházku svých dětí. Z grafu lze vyčíst, že si žáci myslí, že by se rodiče o docházku svého dítěte měli zajímat. Tuto možnost zvolilo celkem 109 žáků, což činí 86 %. Naopak 10 žáků (8 %) se domnívá, že by rodiče docházku svého dítěte řešit neměli. Z celkového počtu 127 žáků (100 %) uvedlo 8 žáků (6 %), že neví.

Graf 10: Názor, zda rodiče napíší dítěti omluvenku, pokud zjistí, že bylo za školou

Dvanáctá otázka v dotazníku zkoumala, zda si žáci myslí, že by rodiče dítěti napsali omluvenku, za předpokladu že by zjistili, že bylo za školou. Lze vyčíst, že 85 žáků (65 %) se domnívá, že by rodiče svému dítěti napsali omluvenku, za předpokladu zjištění, že jejich dítě bylo za školou. Naopak 45 žáků (35 %) si myslí, že by v takovém případě rodiče omluvenku nenapsali.

Graf 11: Názor respondentů dle jednotlivých škol, zda rodiče napíší dítěti omluvenku, pokud zjistí, že bylo za školou

Výchozí graf se také vztahuje k dotazníkové otázce č. 12 a jedná se o podrobné výsledky dle jednotlivých škol. Zatímco žáci GYM a SOŠ se v převážné většině domnívají, že by

rodiče dítěti omluvenku napsali, u žáků SOU nebyl názor tak jednoznačný. Z výsledků SOU lze vyčíst, že 26 žáků (57 %) ze 46 (100 %) uvedlo odpověď „ano“ a 20 žáků (43 %) uvedlo odpověď „ne“. Odpovědi žáků SOU jsou tedy v porovnání s druhými školami téměř vyrovnané. Ze 40 (100 %) žáků GYM si 27 (68 %) žáků myslí, že většina rodičů dítěti omluvenku napíše i za předpokladu že zjistí, že bylo za školou, naopak 13 žáků (32 %) si to nemyslí. Z celkového počtu žáků SOŠ, což činí 41 (100 %), se 29 žáků (71 %) domnívá, že by rodiče dítěti omluvenku napsali, pokud by zjistili, že bylo za školou, což činí nejvyšší počet kladných odpovědí ze všech škol, a pouze 12 žáků (29 %) si myslí opak.

Na základě stanovené hypotézy H₂: Mezi názory žáků GYM, SOŠ, SOU na omlouvání záškoláctví rodiči existuje rozdíl, formulujeme nulovou a alternativní hypotézu, jež zní:

H₀: Rozdíl v názorech na omlouvání záškoláctví rodiči u žáků GYM, SOŠ, SOU není statisticky významný.

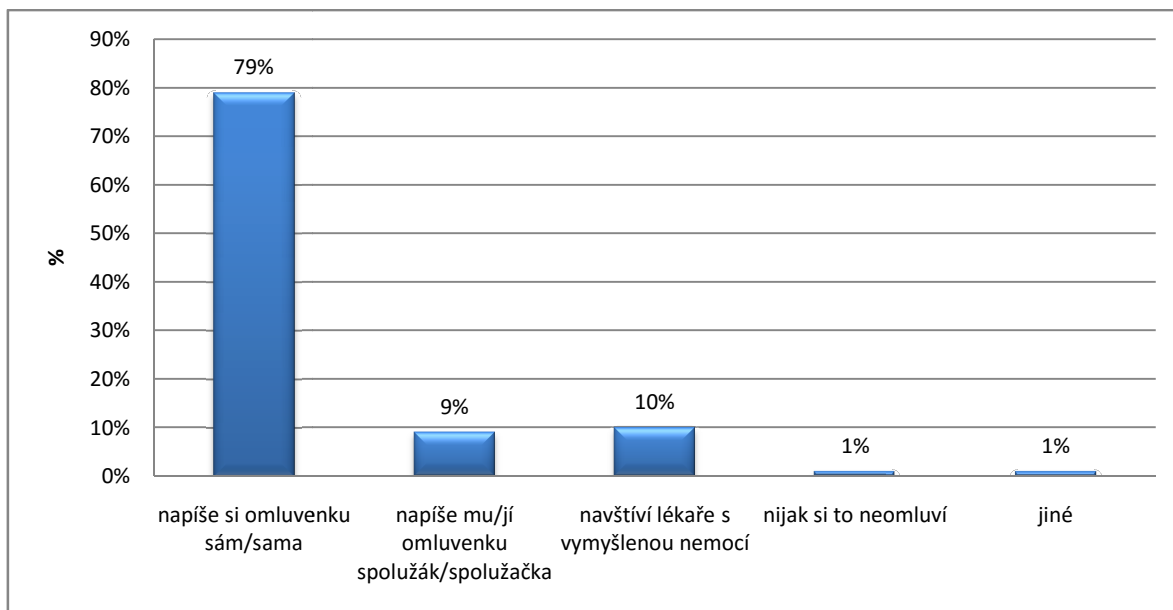
H_A: Rozdíl v názorech na omlouvání záškoláctví rodiči u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

Pomocí vzorce testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku jsme vypočítali $\chi^2 = 2,13$. S porovnáním testového kritéria při hladině významnosti 0,05 a stupněm volnosti 2, $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$, přijímáme nulovou hypotézu.

$$\chi^2 = 2,13 < \chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Přijímáme tedy nulovou hypotézu, která uvádí, že rozdíl v názorech na omlouvání záškoláctví rodiči u žáků GYM, SOŠ, SOU není statisticky významný.

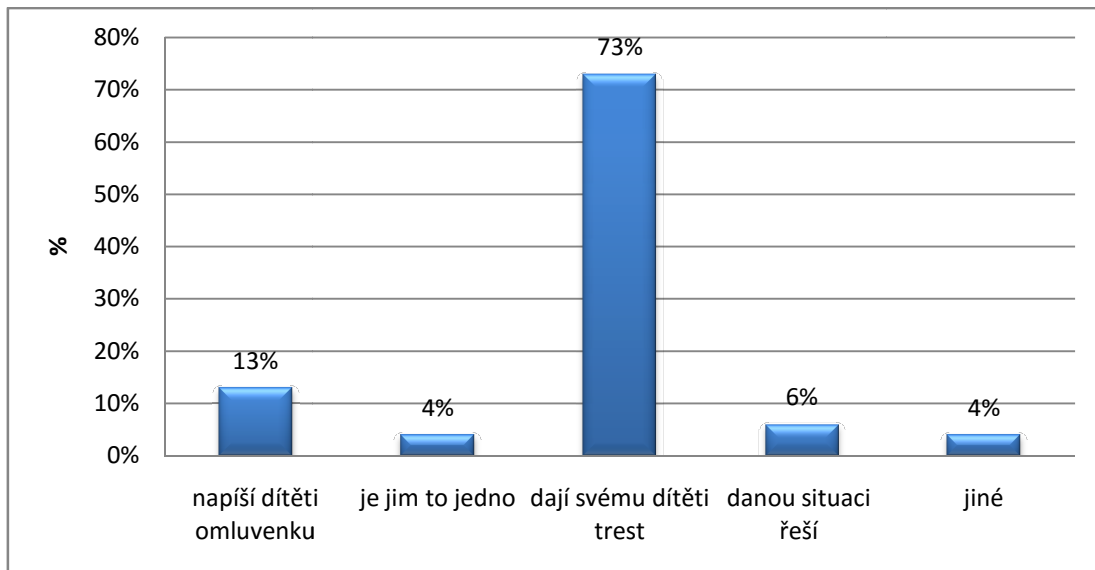
Graf 12: Jak žák řeší absenci, pokud mu rodiče nenapiší omluvenku

Třináctá položka v dotazníku zjišťovala, jak žák řeší situaci, kdy mu rodiče nenapiší omluvenku za jeho absenci. Nejčastěji byla zvolena odpověď, že si žák napíše omluvenku sám, kdy tak odpovědělo 100 žáků (79 %). Méně časté odpovědi byly, kdy žák navštíví lékaře s vymyšlenou nemocí, kdy tato odpověď byla zvolena 13 (10 %) nebo žákovi napíše omluvenku spolužák/spolužačka s 11 odpověďmi (9 %). Dva žáci (1 %) si myslí, že by si žák absenci nijak neomluvil a jeden žák (1 %) uvedl odpověď jiné, konkrétně odpověď, že omluvenku by napsali prarodiče.

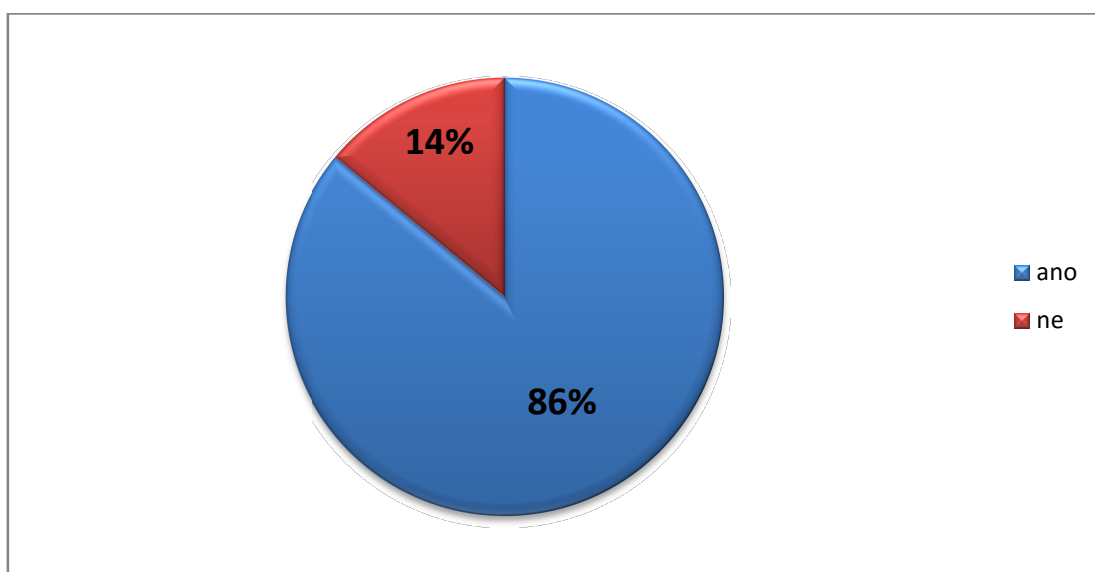
Čtrnáctá položka v dotazníku zjišťovala názor, zda rodiče nechají dítě doma, pokud je o to samo požádá. Celkem 87 žáků (69 %) se domnívá, že by většina rodičů dítě spíše nenechala doma, pokud by je o to samo požádalo. 36 žáků (28 %) si myslí opak, tedy že by rodiče dítě doma spíše nechali. Přímý názor uvedl malý počet respondentů, a to 1 žák (1 %) u možnosti „ano, vždy“ a 3 žáci (2 %) uvedli volbu „ne, nikdy“.

Graf 13: Reakce rodičů na záškoláctví svého dítěte

Patnáctá otázka v dotazníku zkoumala, jak podle respondentů rodiče nejčastěji reagují na záškoláctví svého dítěte. Nejvíce žáků uvedlo možnost, kdy rodiče dají svému dítěti trest. Tuto volbu zvolilo 93 žáků, což činí 73 %. Situaci, kdy by rodiče dítěti napsali omluvenku, zvolilo 16 žáků (13 %). Méně frekventované byly odpovědi, kdy rodiče situaci řeší, například pedagogicko-psychologickou poradnou, výchovným poradcem apod., to zvolilo 8 žáků (6 %) a situace, kdy je záškoláctví dítěte rodičům jedno si myslí 5 žáků (4 %). Žáci měli také možnost volby „jiné“, což zvolilo celkem 5 žáků (4 %). Objevily se zde odpovědi, že rodiče dítěti vynadají či si s ním promluví.

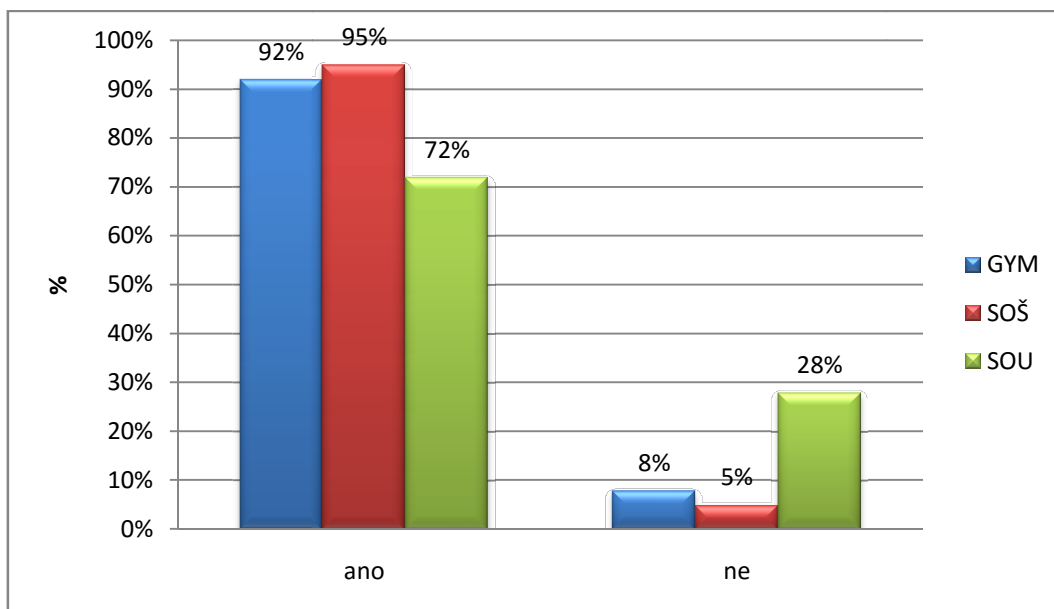
Graf 14: Vliv rodinného prostředí na záškoláctví

Graf 14 znázorňuje výsledky šestnácté otázky v dotazníku, která se zaměřovala na vliv záškoláctví z hlediska rodinného prostředí, tzn. neúplnost rodiny, rodinné problémy,

nezájem rodičů o dítě apod. Podle 109 žáků (86 %) má rodinné prostředí vliv na záškoláctví. Naopak 18 žáků (14 %) si myslí, že rodinné prostředí nemá vliv na záškoláctví.

Graf 15: Názor na vliv rodinného prostředí na záškoláctví dle jednotlivých škol

Výchozí graf se vztahuje také k šestnácté otázce v dotazníku. Jedná se o procentuální znázornění jednotlivých škol. Lze vyčíst, že se většina žáků domnívá, že rodinné prostředí má vliv na záškoláctví, avšak žáci SOU mají oproti GYM a SOŠ výrazně více odpovědí u možnosti „ne“. Z celkového počtu žáků SOU, což činí 46 (100 %), si 13 žáků (28 %) myslí, že rodinné prostředí, jako neúplnost rodiny, rodinné problémy, nezájem rodičů o dítě apod., nemá na záškoláctví vliv. Při porovnání tuto možnost uvedli z celkového počtu pouze 2 žáci SOŠ (5 %) a 3 žáci GYM (8 %).

Na základě stanovené hypotézy H₃: Mezi názory žáků GYM, SOŠ, SOU na vliv rodinného prostředí na záškoláctví existuje rozdíl, formulujeme nulovou a alternativní hypotézu, jež zní:

H₀: Rozdíl v názorech na vliv rodinného prostředí na záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU není statisticky významný.

H_A: Rozdíl v názorech na vliv rodinného prostředí na záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

Pomocí vzorce testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku jsme vypočítali $\chi^2 = 11,88$. S porovnáním testového kritéria při hladině významnosti 0,05 a stupněm volnosti 2, $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$, přijímáme alternativní hypotézu.

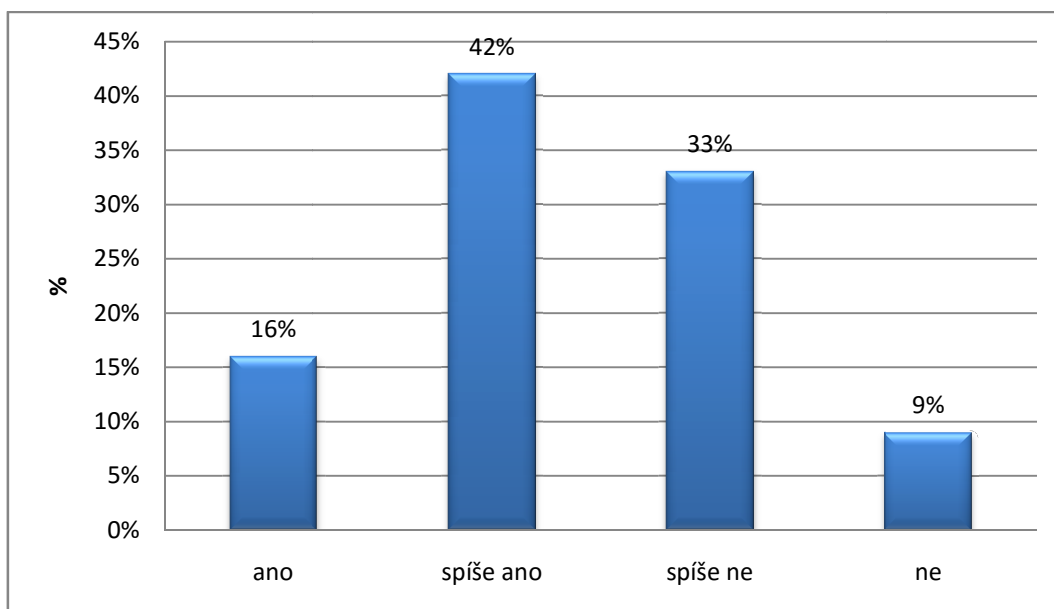
$$\chi^2 = 11,88 > \chi^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Přijímáme tedy alternativní hypotézu, která uvádí, že rozdíl v názorech na vliv rodinného prostředí na záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

Možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví

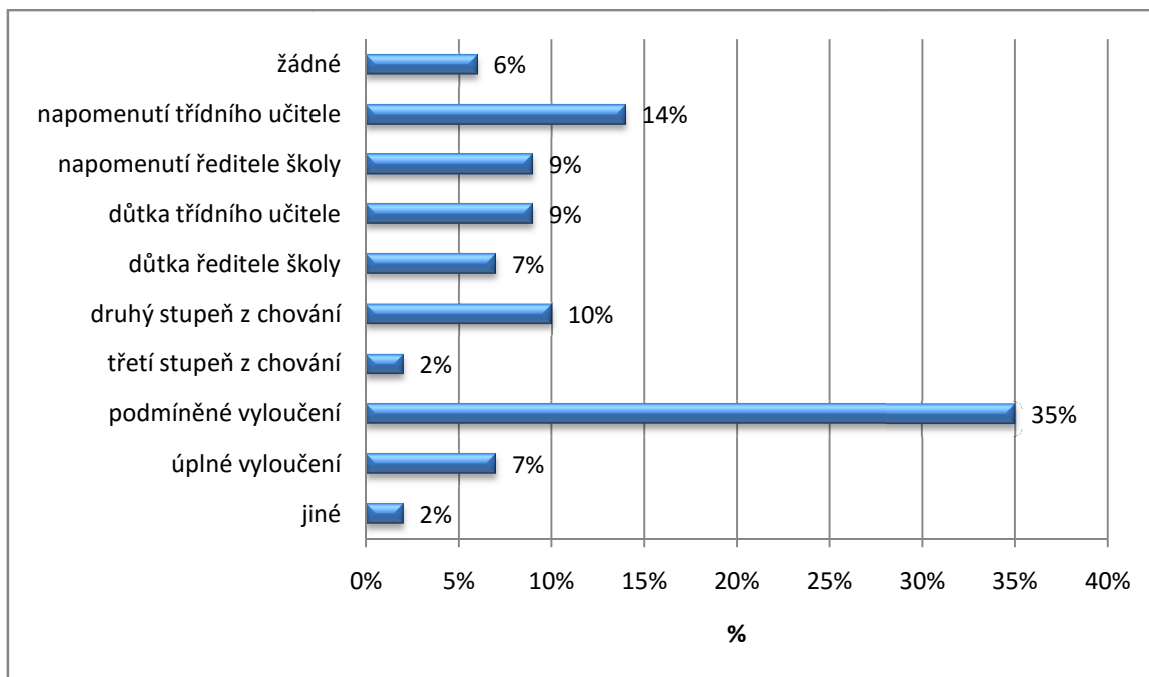
Následující oblast se vztahuje k výzkumnému cíli, který zjišťuje názory respondentů na možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví. Zaměříme se na dostatečnost opatření na škole, samotné výchovné opatření, jež by mělo být dle respondentů uděleno záškolákům, a najdeme zde také jednu otevřenou otázku, kde se respondenti vyjadřovali k tomu, co by se mělo ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu.

Graf 16: Dostatečnost opatření

Graf 16 znázorňuje výsledky sedmnácté otázky v dotazníku, jež zkoumala, zda je na škole dostatečné opatření proti záškoláctví. Je patrné, že nelze jednoznačně určit, zda je či není na školách dostatečné opatření proti záškoláctví. Podle získaných výsledků však lze říci, že 53 žáků (42 %) si myslí, že spíše ano. Naopak 42 žáků (33 %) se domnívá, že dostatečné opatření spíše není. Jasnou odpověď, kdy si respondenti myslí, že na škole je dostatečné opatření zvolilo 20 žáků (16 %) a 12 žáků (9 %) označilo přímou možnost, že na škole není dostatečné opatření. Zároveň z těchto 12 žáků bylo 9 žáků SOU.

Graf 17: Výchovné opatření záškolákovi

Osmnáctá otázka v dotazníku zkoumala názor, jaké výchovné opatření by mělo být uděleno záškolákovi, který chodí za školu opakovaně. Nejčastější odpovědí bylo podmíněné vyloučení, což zvolilo celkem 44 žáků (35 %). Další časté zvolené volby byly napomenutí třídního učitele 18 žáky (14 %), druhý stupeň z chování 13 žáky (10 %), napomenutí ředitele školy a důtka třídního učitele mělo stejný počet odpovědí, a to 11 žáků (9 %). Méně časté odpovědi byly důtka ředitele školy a úplné vyloučení, kdy obě možnosti zvolilo 9 žáků (7 %). Žádné výchovné opatření by záškolákovi neudělilo 7 žáků (6 %), z toho 4 žáci jsou žáci SOU, s čímž souvisí to, že na SOU je nejvíce záškoláků dle grafu 5. Nejméně časté odpovědi byly třetí stupeň z chování, což zvolili 3 žáci (2 %) a také nabídka „jiné“, kde žáci mohli napsat svoji vlastní odpověď. Na tuto volbu odpověděli 2 žáci (2 %) a uvedli domluvu a postupné navyšování trestu.

Tabulka 2: Co by se mělo ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu

ODPOVĚĎ	n_i	f_i
Přístup pedagoga	37	22
Méně zkoušení	18	11
Větší kontrola docházky a omluvenek	17	10
Zábavnější hodiny	15	9
Větší tresty za záškoláctví	14	8
Nic	13	8
Odměna za dobrou školní docházku	11	7
Lepší komunikace s rodiči	9	5
Nevím	9	5
Různé vzdělávací programy	6	3
Lepší školní prostředí	5	3
Obědy	5	3
Vyučování v pozdějších hodinách	3	2
Možnost odchodu ze školy o velké přestávce	2	1
Omlouvání žáků předem	1	1
Volnější přístup	1	1
Přidat více práce a zkoušení	1	1
CELKEM	167	100

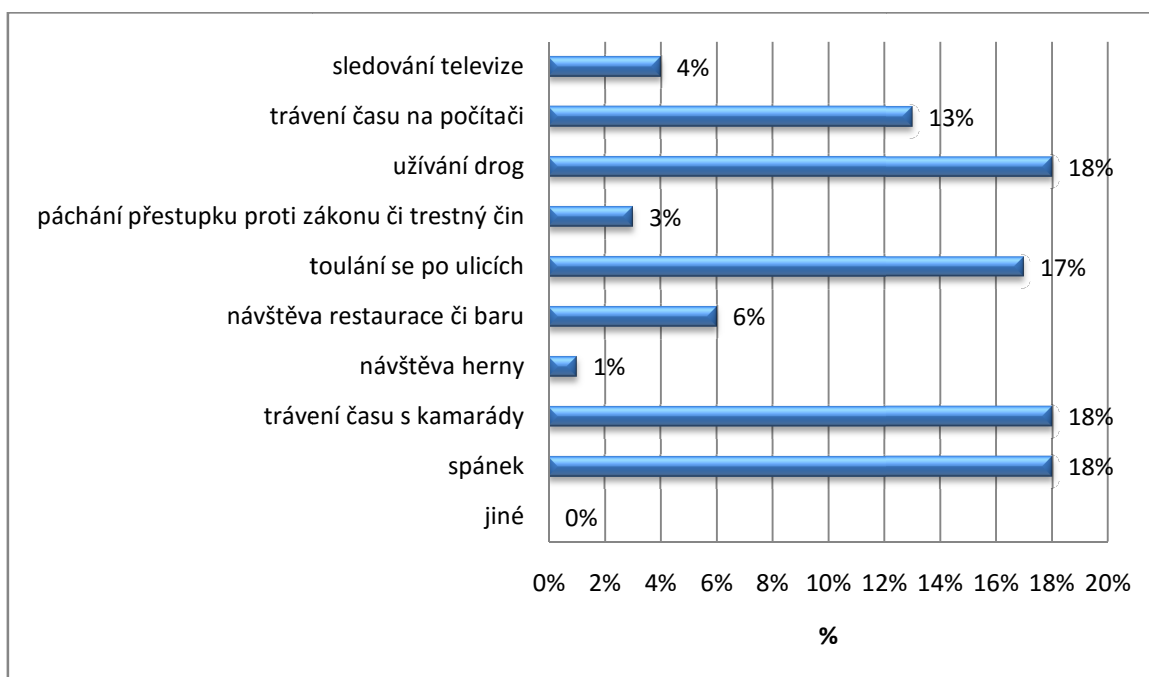
Analýza dat z Tabulky 2 se týká devatenácté otázky v dotazníku. Jedná se o otevřenou otázku, kde se respondenti mohli sami vyjádřit. Otázka zjišťovala názor, co by se mělo ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu. Z tabulky je zřejmé, že nejčastější odpovědí byl přístup pedagoga (22 %). Dále se velmi často objevovaly odpovědi jako méně zkoušení a to jak ústního, tak písemného a s tím související odpovědi méně vyučovacích hodin (11 %). Dále by se dle žáků měla zlepšit kontrola docházky a omluvenek (10 %), tzn. vyučující by si měl lépe kontrolovat důvody nepřítomnosti a měl by mít nad žáky větší dohled. Velký počet žáků si myslí, že by záškoláctví zamezilo, kdyby byla škola tzv. „škola hrou“ (9 %). Žáci by chtěli více zábavnější hodiny, kdy by se učili formou hry, kolektivního opakování znalostí, učení pomocí interaktivní tabule apod. Další frekventovanou odpovědí byly větší tresty za záškoláctví a s tím související kázeňské postihy (8 %). S tím souvisí osmnáctá otázka v dotazníku, kterou znázorňuje Graf 19, kdy jsme zjistili názor, že nejvíce by žáci záškolákovi udělili podmíněné vyloučení ze školy. Naopak žáci často psali také odměnu za dobrou školní docházku (7 %). To by dle nich žáky motivovalo k dobrému výkonu a k vyšší docházce. Žáci také často odpovídali, že žádné zlepšení záškoláctví nepomůže (8 %), konkrétně uváděli, že pokud žák chce, tak to udělá a na daná pravidla školy si musí zvyknout. Dále by se také měla zlepšit komunikace školy s rodiči (5 %), např. by se jim mělo volat, pokud dítě nepříjde do školy. Žáci by ocenili různé přednášky na rizikové chování a s tím související aktivity či vzdělávací

programy (3 %). Mezi méně častými odpověďmi bylo zlepšení školního prostředí, větší pomoc při řešení problémů (3 %), lepší obědy (3 %), vyučování v pozdějších hodinách (2 %) či možnost odchodu ze školy o velké přestávce (1 %). S jednou odpovědí se zde objevily možnosti jako volnější přístup ve škole (1 %), omlouvání žáků předem (1 %) a jeden žák (1 %), konkrétně žák GYM uvedl, že by se mělo přidat více práce, tím by žáci získali více známek a možnost zlepšení si své známky.

Způsob trávení volného času za školou

Následující oblast mapuje názor na způsob trávení volného času za školou. Tato oblast se vztahuje k poslednímu výzkumnému cíli. Najdeme zde vyhodnocení nejčastějších činností či aktivit, které žáci dělají za školou a poté druhou otevřenou otázku dotazníku. Ta zjišťuje, jak podle respondentů může záškoláctví žákovi uškodit.

Graf 18: Nejčastější činnost či aktivita žáka za školou

Graf 18 znázorňuje dvacátou položku v dotazníku, která zjišťovala nejčastější činnosti či aktivity, které žáci dělají za školou. U této otázky mohli respondenti označit více možností, avšak maximálně 3. Celkový počet odpovědí je 347 (100 %). Z grafu lze krásně vyčíst, že nejčastější činnosti dle respondentů jsou užívání drog, trávení času s kamarády a spánek. Nejvíce byla volena možnost trávení času s kamarády, což bylo označeno celkem u 64 žáků (18 %), dále užívání drog, jako alkohol, marihuana apod., to zvolilo 63 žáků (18 %) a spánek byl zvolen 61 (18 %). Další frekventovanou odpovědí bylo toulání se po ulicích, kde je zaznamenáno 58 odpovědí (17 %) a trávení času na počítači

s 48 odpověďmi (13 %). Méně časté zvolené možnosti byly návštěva restaurace či baru, což bylo označeno 22 krát (6 %), sledování televize s 15 odpověďmi (4 %) a páchaní přestupku proti zákonu či trestný čin, např. sprejerství, vandalismus, krádež aj., bylo zvoleno u 11 žáků (3 %). Nejméně častou odpovědí byla návštěva herny, což označilo pouze 5 respondentů (1 %). Možnost „jiné“, kde se žáci mohli sami vyjádřit, nebyla využita ani jednou.

Tabulka 3: Jak může záškoláctví žákovi uškodit

ODPOVĚĎ	n_i	f_i
Prospěch	69	32
Nedostatečné vědomosti, znalosti	32	15
Problémy v životě	31	14
Problémy ve škole	28	13
Vyloučení ze školy	26	12
Problémy doma	13	6
Pracovní morálka	8	4
Nijak	6	3
Nevím	2	1
CELKEM	215	100

Poslední, jednadvacátá, otázka v dotazníku byla otevřená a respondenti měli možnost se vyjádřit, jak si myslí, že může záškoláctví žákovi uškodit. Nejvíce (32 %) si žáci myslí, že záškoláctví může žákovi uškodit v tom, že bude mít horší známky a celkový prospěch, popř. nebude klasifikován z předmětu, souvisí s tím propadnutí do nižšího ročníku. Žák bude mít mnoho zameškaných hodin a může dostat i horší známku z chování. Tuto možnost napsalo 69 žáků, což představuje 54 % všech dotazovaných. Dále se žáci domnívají, že záškoláci nebudou mít dostatečné vědomosti a znalosti (15 %), budou mít problémy v životě (14 %) a ve škole (13 %). Problémy v životě se myslí např. s vysokou školou, nedostatečná míra vzdělání, nezodpovědnost a s tím související nezaměstnanost, špatné postavení ve společnosti, žáci se mohou dostat do problémů s alkoholem, drogami, trestnými činy apod., a problémy ve škole jako např. kázeňské řízení, žák si znepřátelí pedagogy, bude mít u nich horší postavení až špatný přístup. Záškoláctví může žákovi uškodit také v tom, že může být vyloučen ze školy (12 %). Častou odpovědí byly také problémy doma (6 %), čímž žáci mysleli především důvěru rodičů. Méně frekventované odpovědi potom byly, že žák nebude mít pracovní morálku (4 %) a 6 žáků (3 %) uvedlo, že záškoláctví žákovi nemůže nijak uškodit. Jeden žák, konkrétně žák GYM, uvedl, že v některých případech, především ve dnech kdy se píše test, se občas nevyplatí přijít do školy, jelikož poté záškoláci znají zadání, mohou si sami určit termín testu apod., mají tedy

více výhod. Objevila se zde i překvapivá odpověď žáka GYM, který uvedl, že záškoláctví může žákovi uškodit tak, že bude poté šikanován svými spolužáky a změní se jejich chování k němu.

5.2 Interpretace dat

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví. V následujícím textu si odpovíme na dílčí výzkumné otázky.

Informace jsme získali pomocí dotazníku, který byl rozdán žákům GYM, SOŠ a SOU. Celkem jsme získali 127 respondentů.

DVO1: Jaký je názor respondentů na četnost záškoláctví?

První dílčí výzkumná otázka zjišťovala, zda se podle žáků dopouštějí záškoláctví více dívky nebo chlapci, dále zjišťovala dobu strávenou „za školou“, tedy zda žák půjde spíše na část dne či na celý den. Mimo jiné jsme zkoumali také četnost žáků, kteří se záškoláctví dopustili.

K této výzkumné otázce se vztahují položky č. 4, 5, 6, 7, 8.

Z výsledků jsme zjistili, že podle žáků se záškoláctví více dopouštějí chlapci. Tuto odpověď zvolilo 87 % respondentů, což je převážná většina. Výsledky jsou překvapivé, jelikož Sobotková (2014, s. 69) uvádí, že za školu chodí častěji dívky než chlapci. Co se týče doby strávené za školou, půjde dle respondentů žák spíše na celý den.

Ze všech zkoumaných respondentů bylo za školou 52 %, přičemž většina žáků byla více než jednou a za školu chtěli jít sami od sebe. Z výsledků také vyplynulo, že nejvíce se záškoláctví dopouštějí žáci SOU a nejméně žáci SOŠ. Na základě těchto výsledků jsme pomocí testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku přijali alternativní hypotézu, jež uvádí, že rozdíl v četnosti záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

DVO2: Jaký je názor respondentů na nejčastější příčiny záškoláctví?

Ke druhé výzkumné otázce se vztahují položky č. 9, 10.

Výsledky odhalily, že dle žáků je nejčastější příčinou záškoláctví obava ze zkoušení či testu, což z celkového počtu zvolilo 83 % respondentů. Dále žáci považují za důvod záškoláctví také nezáměr o studium, obavu ze špatné známky či zábavu. Lze tedy vyvodit závěr, že nejčastější příčina záškoláctví je z důvodu negativního vztahu ke škole, o čemž

pojednává kapitola 2.1. Dle Vágnerové (2005, s. 162) je právě negativní postoj ke škole a nepřijetí jejich norem nejčastější příčinou záškoláctví.

DVO3: Jaký je názor respondentů na přístup rodičů k záškoláctví?

Třetí výzkumná otázka zjišťovala názory na vliv rodinného prostředí na záškoláctví, názor na přístup rodičů k záškoláctví, konkrétně jejich přístup k docházce a omlouvání. Zkoumali jsme také názor, jak podle respondentů rodiče nejčastěji řeší záškoláctví svého dítěte. Tato výzkumná otázka se vztahuje ke kapitole 2.2.

Na třetí výzkumnou otázku nám odpovídají dotazníkové položky č. 11, 12, 13, 14, 15, 16.

Respondenti se téměř jednoznačně, a to v 86 %, shodli, že by se rodiče o docházku svých dětí měli zajímat. Hovoří o tom například Ficová (2011, s. 21), která tvrdí, že pokud rodiče jeví nezájem o své dítě, vede to velmi často k záškoláctví. Téměř většina respondentů se také shodla, že na vliv záškoláctví velmi působí také rodinné prostředí, jako např. neúplnost rodiny, rodinné problémy, nezájem rodičů o dítě apod. Avšak překvapivé zjištění je, že v porovnání všech zkoumaných typů škol se žáci SOU domnívají výrazně méně, že má rodinné prostředí vliv na záškoláctví, tedy v procentuálním vyjádření mají výrazně více negativních odpovědí než žáci GYM a SOŠ. Na tuto skutečnost odkazuje graf 15. Mimo jiné jsme zde na základě testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku přijali alternativní hypotézu, jež uvádí, že rozdíl na názorech na vliv rodinného prostředí na záškoláctví u žáků GYM, SOŠ, SOU je statisticky významný.

Co se týče následného omlouvání záškoláctví, tak se žáci domnívají, že většina rodičů dítěti omluvenku napíše. Přičemž pokud by se tak nestalo, nejčastěji si dle respondentů žáci napíší omluvenku sami.

K výzkumné otázce se vztahuje také zjištění nejčastější reakce rodičů na záškoláctví svého dítěte. Překvapivé zjištění je, že pouze 6 % respondentů se domnívá, že rodiče danou situaci řeší, a to např. pedagogicko-psychologickou poradnou, výchovným poradcem apod. Přičemž Lacena (2010, s. 50) uvádí, že spolupráce rodiny a školy a také pomoc pedagogicko-psychologické poradny je v takovém případě nevyhnutelná. Téměř většina respondentů uvedla, že si myslí, že rodiče dají svému dítěti trest. To je ale mnohdy nesprávná cesta, jelikož jak tvrdí Matějček (2012, s. 34), trest sice může záškoláctví zastavit, ale nestane se tím škola pro žák lákavější. Je tedy důležité hledat, co žáka od školy odpuzuje, s čímž souvisí odborná pomoc.

DVO4: Jaký je názor respondentů na možnosti opatření ke snížení výskytu záškoláctví?

Čtvrtá výzkumná otázka zkoumala názor na možnosti opatření, které by vedly ke snížení záškoláctví. Zaměřili jsme se na to, jaké výchovné opatření by mělo být záškolákovi uděleno, na celkovou dostatečnost opatření ve škole a na možnosti zlepšení, aby žáci nechodili za školu.

Výsledky nám odhalily dotazníkové položky č. 17, 18, 19.

Z výsledků respondentů nelze jednoznačně určit, zda je na školách dostatečné opatření proti záškoláctví, avšak je patrné, že dle respondentů by záškolákovi mělo být uloženo podmíněné vyloučení, podle školského zákona § 31. Na celkové výsledky odkazuje graf 17, který se řídí dle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a vyhláškou č. 256/2012 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.

Pomocí otevřené otázky jsme zjistili názory respondentů, co by se mělo ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu. Nejčastější odpovědí bylo, že by se měl zlepšit přístup pedagoga. O přístupu pedagoga a jeho vlivu na záškoláctví či celkovému negativnímu vztahu ke škole hovoří celá řada odborníků, např. Vágnerová (2005); Mertin a Krejčová (2013); Ficová (2011); Martínek (2015) aj. Velmi častou odpovědí bylo také méně písemného a ústního zkoušení, což souvisí s výsledky druhé výzkumné otázky, a to, že nejčastější příčinou záškoláctví je dle respondentů právě obava ze zkoušení či testu. Dále z výzkumu vyplynulo, že by se měla více kontrolovat docházka a následné omluvenky, mely by být vyšší tresty za záškoláctví, ale také žáci požadují zábavnější hodiny, neboli škola hrou, či odměny za dobrou školní docházku. Výchozí odpovědi žáků korespondují s Kyriacouem (2005), který shrnul strategie řešení záškoláctví. Zde uvádí, mimo jiné, sledování školní docházky, kontrolu docházky na začátku hodin, lepší přístup k příslušným osnovám, nabídku alternativního pracovního prostředí, motivaci pravidelné docházky, odměnu za dobrou docházku aj.

DVO5: Jaký je názor respondentů na způsob trávení volného času za školou?

Pátá výzkumná otázka zjišťovala názor na nejčastější činnosti či aktivity, jež žáci dělají za školou a také názor, jak může záškoláctví žákovi uškodit. O celkovém vlivu vrstevníků na záškoláctví a trávením volného času pojednává kapitola 2.3.

K výzkumné otázce se vztahují dotazníkové položky č. 20, 21.

Výsledky respondentů odhalily, že žáci nejčastěji za školou užívají drogy, spí či tráví čas s kamarády. Další velmi časté odpovědi byly také toulání se po ulicích a trávení času na počítači. Velmi totožné možnosti trávení volného času za školou uvádí také Lednická (in Ficová, 2011, s. 22, 23), kdy záškoláctví spojuje s dobrým pocitem a prožíváním příjemných zážitků a to právě zážitků, jež uvedli respondenti. Souvisí s tím také vliv vrstevnické skupiny, o čemž pojednává např. Bakošová (2008); Martínek (2015); Ficová (2011); Mertin a Krejčová (2013) apod.

U poslední otázky v dotazníku se respondenti vyjadřovali k tomu, jak může záškoláctví žákovi uškodit, přičemž nejčastější odpovědí byl horší prospěch. To může vyústit až v neklasifikování z předmětu či dokonce propadnutí do nižšího ročníku. Další velmi časté odpovědi byly nedostatečné vědomosti a znalosti, problémy ve škole, s čímž souvisí horší přístup pedagoga, vyloučení ze školy apod. anebo problémy v životě, jako nedostatečná míra vzdělání, nezodpovědnost, problémy s alkoholem, drogami, trestnými činy apod.

5.3 Doporučení pro praxi

Následující kapitola bude pojednávat o doporučení pro praxi na základě zjištěných dat. Konkrétně navrhnout doporučení pro prevenci a řešení záškoláctví.

Ačkoliv metodické dokumenty MŠMT se jeví pouze jako doporučení nikoliv povinnost, navrhovali bychom se těmito dokumenty řídit. Podrobně tyto dokumenty analyzujeme v kapitole 3.2, kde jsme se zaměřili na metodické dokumenty vztahující se k záškoláctví. Je to důležité z toho hlediska, jelikož záškoláctví je velmi často spojeno s řadou dalších problémů, např. trestnou činností, krádežemi, problémy s alkoholem, drogami či jinými návykovými látkami a cílem těchto dokumentů je, jak již bylo zmíněno, právě výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů v chování.

Doporučujeme také intenzivnější spolupráci všech institucí, jež jsou zapojené do řešení záškoláctví. Je tedy důležitá komunikace mezi školou a rodiči, ale také kooperace s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, oddělením sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), Policií ČR a především se školním poradenským pracovištěm, jako se školním psychologem, školním metodikem prevence, výchovným poradcem či speciálním pedagogem. V případě záškoláctví je důležité co nejrychlejší řešení problému.

Navrhujeme také realizaci různých vzdělávacích programů, jako přednášek a aktivit zaměřených na rizikové chování. Tento návrh vychází také z požadavků žáků, kteří jej uvedli v dotazníkové položce č. 19, kde jsme zjišťovali, co by se měli ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu. Na tuto skutečnost odkazuje tabulka 2. Tyto vzdělávací programy by tedy měly formu prevence a daly by se zařadit do vyučovacích předmětů, jako např. základy společenských věd, rodinná výchova aj.

V neposlední řadě bychom doporučili rozšířit dosavadní výzkum, tzn. výzkum provést celoplošně dle jednotlivých typů škol a zaměřit se na důležité aspekty, především na nejčastější příčiny záškoláctví a tyto příčiny minimalizovat. Jelikož jak uvádí mnoho autorů, nejdůležitější je zjistit důvody, proč žáci chodí za školu, a poté je zásadní pracovat na prevenci. Dále je také důležité se zaměřit na celkové opatření proti záškoláctví na konkrétní škole, na výchovná opatření udělovaná záškolákovi a také na činnosti, jež žáci dělají za školou, a v souvislosti s tím spolupracovat s různými zájmovými sdruženími a nabídnout žákům mimoškolní aktivity.

Rovněž bychom navrhovali celorepublikový výzkum zaměřený pouze na záškoláctví, jelikož doposud nebyl takový výzkum realizován. Tento výzkum by mohl být proveden například Českým statistickým úřadem ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Dotazníky by se rozdaly všem žákům základních a středních škol v České republice a zjišťovaly by nejen četnost záškoláctví, ale také jeho hlavní příčiny a na základě toho by bylo možné zajistit dostatečné opatření a prevenci. Samozřejmě by bylo potřeba, aby se výzkum neustále aktualizoval a byl tedy prováděn v určitých časových intervalech, například každé 4 roky.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit názory žáků na záškoláctví. Výzkumným souborem pro nás byli žáci středních škol v Kyjově, konkrétně žáci gymnázia, žáci střední odborné školy a žáci středního odborného učiliště. Toto téma je velmi podnětné a zvolili jsme si ho především kvůli jeho závažnosti a mnohdy opomíjenosti ze strany veřejnosti. Záškoláctví se totiž ve společnosti vyskytuje již od zavedení povinné školní docházky Marií Terezií v roce 1774.

Práce byla strukturovaná na dvě části a to na část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části jsme si nejprve vymezili samotné rizikové chování a následně jsme se pro účely naší bakalářské práce podrobně zaměřili na záškoláctví. Uvedli jsme pro srovnání několik definic záškoláctví, poté jeho typy dle různých odborníků. Následně jsme popsali nejčastější příčiny, jež vedou ke vzniku záškoláctví. Ty jsme rozdělili do jednotlivých subkapitol tak, jak to uvádí mnozí odborníci, a to příčiny vyplývající z negativního vztahu ke škole, vlivu rodinného prostředí a trávení volného času, kam spadá i vliv vrstevníků. Nakonec jsme se zaměřili na možnosti prevence záškoláctví, kde jsme vymezili strategie proti záškoláctví, třístupňový model omlouvání a v neposlední řadě také metodické dokumenty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vztahující se k záškoláctví.

V praktické části jsme pro výzkum zvolili kvantitativní pojetí výzkumného šetření a pomocí dotazníku jsme získali názory žáků středních škol v Kyjově na záškoláctví. Všechny dílčí výzkumné otázky byly zodpovězeny a propojeny s odbornou literaturou.

Z výsledků vyplynulo, tak jak uvádí Vágnerová (2005, s. 162, 163), že nejčastější příčinou záškoláctví je negativní vztah ke škole. Školní docházka je povinná a ze zákona ji musí zajistit rodiče, zákonní zástupci a v rámci středoškolského vzdělání školní docházka vyplývá z povinností žáků. Tuto povinnost musí žáci dodržovat, při porušení jsou stanoveny sankce, které si jednotlivé školy upravují interně. Dle výsledků výzkumu by žáci záškolákovi, který chodí za školu opakovaně, udělili podmíněné vyloučení.

Respondenti také uvedli, že ke snížení záškoláctví by velmi přispěla změna přístupu některých pedagogů k žákům. O problematice přístupu pedagoga a jejího vlivu na záškoláctví hovoří mnoho odborníků, např. Vágnerová (2005); Mertin a Krejčová (2013); Ficová (2011); Martínek (2015) aj.

Z výsledků výzkumu rovněž vyplynul vliv vrstevníků na záškoláctví, jelikož velká většina žáků tráví svůj čas za školou právě s kamarády, přičemž se věnují dalším typům rizikového chování, především užíváním drog, alkoholu, trestné činnosti apod. Je známo, že na záškoláctví velmi často navazují další formy rizikového chování.

I přesto, že výsledky výzkumu odhalily spíše dostatečnost opatření proti záškoláctví, je záškoláctví rozšířené, vzhledem k tomu, kolik respondentů se k němu přiznalo. Lze tedy podotknout, že prevence záškoláctví je na konkrétních školách nedostačující.

Na závěr je nutno dodat, že jsme byli výchovnými poradci, se kterými jsme po celou dobu výzkumu spolupracovali, požádání o výsledky našeho výzkumu. Výsledky jsme zpracovávali pro konkrétní školu zvlášť. Vyhodnocení tedy bylo pro autorku práce časově náročnější, avšak doufáme, že poskytnuté výsledky pomohou k zaměření na rizikové aspekty, jež jsou příčinou záškoláctví, a také na řešení této problematiky dle konkrétních škol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**Literární zdroje:**

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. rozšířené a aktualizované vydání. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN: 978-80-969944-0-3.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika*. Vyd. 1. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994, 80 s. ISBN: 80-223-0817-x.
- [3] CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. Vyd. 1. Ostrava: EconomPress, 2014, 160 s. ISBN: 978-80-905065-6-5.
- [4] DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 187 s. ISBN: 978-80-244-2642-6.
- [5] FICOVÁ, Lucia. *Záškoláctvo ako problém súčasnej základnej školy*. Vyd. 1. Bratislava: OZ V4, 2011, 101 s. ISBN: 978-80-89443-06-2.
- [6] FISCHER, Slavomil a Jirí ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada, 2014, 231 s. ISBN: 978-80-247-5046-0.
- [7] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 174 s. ISBN: 978-80-7367-327-7.
- [8] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN: 80-7178-927-5.
- [9] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN: 978-80-247-1369-4.
- [10] JESSOR, Richard, John Edward DONOVAN, Frances Marie COSTA. *Beyond Adolescence: Problem Behaviour and Young Adult Development*. United States of America: Cambridge University Press, 1991, 313 s. ISBN: 0-521-46758-6.
- [11] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN: 80-7315-004-2.
- [12] KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 325 s. ISBN: 978-80-7041-896-3.

- [13] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN: 978-80-7367-383-3.
- [14] KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 151 s. ISBN: 80-7178-945-3.
- [15] LACENA, Ivan. *Průručka pro výchovných poradcov*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010, 72 s. ISBN: 978-80-7452-006-8.
- [16] MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015, 190 s. ISBN: 978-80-247-5309-6.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2012, 124 s. ISBN: 978-80-262-0133-5.
- [18] MATĚJČEK, Zdeněk. *Praxe dětského psychologického poradenství*. Vyd. 2, aktualiz. a upr. Praha: Portál, 2011, 342 s. ISBN: 978-80-262-0000-0.
- [19] MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 336 s. ISBN: 978-80-7367-825-8.
- [20] MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Problémy s chováním ve škole – jak na ně: individuální výchovný plán*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 198 s. ISBN: 978-80-7478-026-4.
- [21] MERTIN, Václav, Lenka KREJČOVÁ, eds. *Výchovné poradenství*. 2. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 364 s. ISBN: 978-80-7478-356-2.
- [22] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2. Aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN: 978-80-247-4748-4.
- [23] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN: 978-80-262-0403-9.
- [24] SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. ISBN: 978-80-247-4042-3.
- [25] SOVÁK, Miloš, Ludvík EDELSBERGER a Tomáš EDELSBERGER. *Defektologický slovník*. 3. upravené vydání. Jinočany: H & H, 2000, 418 s. ISBN: 80-86022-76-5.
- [26] ŠOTOLA, Jaroslav a kol. *Systémová spojení: Spolupráce jako nástroj překonávání důsledků sociálního znevýhodnění ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Člověk v tísni, 2012, 121 s. ISBN: 978-80-87456-25-5.

- [27] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, 1995, 108 s.
- [28] VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 430 s. ISBN: 80-246-1074-4.

Internetové zdroje:

- [1] *MŠMT: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
- [2] *MŠMT: Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví* [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>
- [3] *MŠMT: Národní strategie primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže na období 2013-2018*[online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>
- [4] *MŠMT: Příloha č. 11 Záškoláctví. Co dělat, když – intervence pedagoga*. [online]. © 2013 – 2016 [cit. 2015-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
- [5] *Šance dětem: Jaké situace mohou být rizikové, které děti jsou nejvíce ohrožené?* [online]. © 3. 11. 2014 [cit. 2015-12-8]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/zaskolactvi.shtml#co-je-zaskolactvi>
- [6] *Šance dětem: Příčiny chození za školu* [online]. © 3. 11. 2014 [cit. 2015-12-8]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-ditete/zaskolactvi.shtml#co-je-zaskolactvi>

- [7] *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online]. Praha Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež, 2002, 48 s. [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://docplayer.cz/400498-Volny-cas-a-prevence-u-deti-a-mladeze.html>
- [8] *Vyhláška č. 256/2012 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky*[online]. © 2013 – 2016 [cit. 2016-3-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/http-www-msmt-cz-dokumenty-vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>
- [9] *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*[online]. © 2010 – 2016 [cit. 2016-3-16]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
DVO	Dílčí výzkumná otázka
f_i	Relativní četnost
GYM	Gymnázium
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
n_i	Absolutní četnost
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví.....	38
Graf 2: Záškoláctví z hlediska pohlaví	39
Graf 3: Doba strávená za školou.....	40
Graf 4: Četnost záškoláctví.....	40
Graf 5: Četnost záškoláctví dle jednotlivých škol	41
Graf 6: Jak často chodí žáci za školu	42
Graf 7: Důvod záškoláctví	42
Graf 8: Příčiny záškoláctví	43
Graf 9: Zájem rodičů o docházku svých dětí	44
Graf 10: Názor, zda rodiče napíší dítěti omluvenku, pokud zjistí, že bylo za školou	45
Graf 11: Názor respondentů dle jednotlivých škol, zda rodiče napíší dítěti omluvenku, pokud zjistí, že bylo za školou	45
Graf 12: Jak žák řeší absenci, pokud mu rodiče nenapíší omluvenku.....	47
Graf 13: Reakce rodičů na záškoláctví svého dítěte	48
Graf 14: Vliv rodinného prostředí na záškoláctví.....	48
Graf 15: Názor na vliv rodinného prostředí na záškoláctví dle jednotlivých škol	49
Graf 16: Dostatečnost opatření	50
Graf 17: Výchovné opatření záškolákovi	51
Graf 18: Nejčastější činnost či aktivita žáka za školou	53

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Škola a ročník	39
Tabulka 2: Co by se mělo ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu	52
Tabulka 3: Jak může záškoláctví žákovi uškodit.....	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Doporučený vzor záznamu o pohovoru o neomluvené nepřítomnosti žáka	70
Příloha 2: Doporučený vzor zápisu z výchovné komise.....	71
Příloha 3: Doporučený vzor oznámení o zanedbání školní docházky	72
Příloha 4: Vzor dotazníku	74

PŘÍLOHA 2: DOPORUČENÝ VZOR ZÁPISU Z VÝCHOVNÉ KOMISE

Zdroj: MŠMT: Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, ©2013 – 2016

Zápis z výchovné komise k řešení neomluvené nepřítomnosti žáka

Jméno žáka /žákyně:	
Datum narození:	
Bydliště:	
Škola – třída - ročník:	

Účastníci jednání: zákonní zástupci žáka

**třídní učitel
výchovný poradce
vedení školy
kurátor sociálně-právní ochrany dětí
školní metodik protidrogové prevence
zástupce rady školy
ostatní**

Předmět jednání:

Výchovná opatření:

Zapsal/a:

S uvedenými skutečnostmi zákonní zástupci souhlasí a zavazují se řídit závěry tohoto jednání.

V případě pokračující neomluvené absence berou zákonní zástupci na vědomí možné následky spojené s přestupkovým řízením, popř. následným trestním oznámením.

Datum:

Podpis zákonných zástupců:

Razítko školy:

Podpis ředitele / ředitelky školy:

PŘÍLOHA 3: DOPORUČENÝ VZOR OZNÁMENÍ O ZANEDBÁNÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Zdroj: MŠMT: Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, ©2013 – 2016

Přestupková komise obce či městské části v.....

OZNÁMENÍ O ZANEDBÁNÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Žák/žákyně:		Bydliště:
R.Č.:	Ročník:	
Rok školní docházky:		Dítě je ve výchově: 1) zákon. zástupců: a) obou rodičů b) pouze otce c) pouze matky 2) ostatní:
Počet zameškaných hodin celkem:		
Z toho neomluveno:		
Jedná se o záškoláctví: a) jednorázové b) opakované		
Zákonný zástupce:		Bydliště/sídlo:
Zaměstnavatel:		
Zákonný zástupce:		Bydliště/sídlo:
Zaměstnavatel:		

Opatření k řešení záškoláctví přijatá školou:

1/ Ve věci neomluvené absence byli dne.....zákonní zástupci žáka písemně pozváni k návštěvě školy.

2/ Pohovor se zákonnými zástupci žáka se konal dne

3/ Ve spolupráci třídního učitele s lékařem byla ověřena fakta (věrohodnost omluvenky, porušování léčebného řádu apod.).

4/ Výchovným poradcem bylo zpracováno vyjádření k případu záškoláctví.

5/ Vzhledem k pokračujícímu záškoláctví žáka byli dne.....zákonní zástupci písemně pozváni do školy na jednání výchovné komise.

6/ Jednání výchovné komise se konalo dne

7/ Záškoláctví přesáhlo (25)..... neomluvených hodin a pokračuje. Oznamuje se jako přestupek na Školskou přestupkovou komisi

Poznámka:

.....
Datum třídní učitel/učitelka ředitel/ředitelka razítko školy

Přílohy: podklady k jednání Školské přestupkové komise

1. Kopie písemného pozvání zákonných zástupců žáka k návštěvě školy
2. Kopie zápisu z pohovoru se zákonnými zástupci žáka
3. Písemné vyjádření výchovného poradce

4. Kopie písemného pozvání zákonných zástupců žáka na jednání výchovnékomise
5. Kopie zápisu z jednání výchovné komise

PŘÍLOHA 4: VZOR DOTAZNÍKU

Dotazník zaměřený na záškoláctví

Erika Polehňová

Milí studenti,

jmenuji se Erika Polehňová a jsem studentkou 3. ročníku oboru sociální pedagogika na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který mi bude sloužit k vypracování empirické části bakalářské práce na téma *Názory žáků středních škol města Kyjov na záškoláctví*.

Dotazník je zcela anonymní, a proto se nikam **nepodepisujte**. Získané údaje mi budou sloužit pouze k uvedenému účelu. Prosím o pravdivé vyplnění.

Předem moc děkuji za ochotu a spolupráci,

Erika Polehňová

Zakroužkujte vždy jen jednu odpověď, v případě otevřených otázek nebo nabídky „jiné“ svou odpověď napište na volné řádky.

Při vyplňování dotazníku se nemusíte bát, že odpovíte špatně, každá odpověď je správná!

1. Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2. Škola:

- a) gymnázium
- b) střední odborná škola
- c) střední odborné učiliště

3. Ročník:

- a) první
- b) druhý
- c) třetí
- d) čtvrtý

4. Myslíte si, že se záškoláctví dopouštějí více dívky nebo chlapci?

- a) dívky
- b) chlapci

5. Byl/a jste někdy za školou?

- a) ano
- b) ne

Pokud odpovíte ne, přeskočte na otázku č. 8

6. Jak často chodíte za školu?

- a) byl/a jsem jen jednou
- b) byl/a jsem více než jednou
- c) chodím opakovaně

7. Byl/a jste za školou, protože sám/sama chcete nebo Vás někdo přemluvil?

- a) chtěl/a jsem sám/sama
- b) přemluvili mě kamarádi
- c) přemluvil mě někdo jiný

napište kdo:

8. Myslíte si, že žák půjde za školu spíše na část dne (např. na půl dne, jedna hodina,...) nebo na celý den?

- a) část dne
- b) celý den
- c) nedokážu posoudit

9. Myslíte si, že žák jde za školu, protože sám/sama chce nebo ho/ji někdo přemluví?

- a) chce sám/sama
- b) svedou ho/ji kamarádi
- c) přemluví ho/ji někdo jiný

napište kdo:

10. Jaké si myslíte, že jsou nejčastější příčiny záškoláctví?

(lze vybrat více možností, avšak max. 3)

- a) obava ze zkoušení či testu
- b) nevhodný přístup pedagoga
- c) obava ze špatné známky
- d) problémy v rodině
- e) obava ze šikany
- f) nezáměr o studium
- g) zábava
- h) jiné

11. Měli by se rodiče podle Vás zajímat o docházku svých dětí?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

- 12. Myslíte si, že většina rodičů napíše dítěti omluvenku, pokud zjistí, že bylo za školou?**
- a) ano
 - b) ne
- 13. Pokud rodiče dítěti omluvenku nenapíší, jak to podle Vás žák řeší?**
- a) napíše si omluvenku sám/sama
 - b) napíše mu/jí omluvenku spolužák/spolužačka
 - c) navštíví lékaře s vymyšlenou nemocí
 - d) nijak si to neomluví
 - e) jiné
- 14. Myslíte si, že většina rodičů dítě nechá doma, pokud je o to dítě samo požádá?**
- a) ano, vždy
 - b) většinou ano
 - c) většinou ne
 - d) ne, nikdy
- 15. Jak podle Vás rodiče nejčastěji reagují na záškoláctví svého dítěte?**
- a) napíší dítěti omluvenku
 - b) je jim to jedno
 - c) dají svému dítěti trest
 - d) danou situaci řeší (např. pedagogicko-psychologickou poradnou, výchovným poradcem apod.)
 - e) jiné
- 16. Myslíte si, že má rodinné prostředí vliv na záškoláctví (např. neúplnost rodiny, rodinné problémy, nezájem rodičů o dítě, apod.)?**
- a) ano
 - b) ne
- 17. Myslíte si, že je na Vaší škole dostatečné opatření proti záškoláctví?**
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
- 18. Jaké výchovné opatření by podle Vás mělo být uděleno záškolákovi, který chodí za školu opakovaně?**
- a) žádné
 - b) napomenutí třídního učitele
 - c) napomenutí ředitele školy
 - d) důtka třídního učitele
 - e) důtka ředitele školy
 - f) druhý stupeň z chování
 - g) třetí stupeň z chování

- h) podmíněné vyloučení
- i) úplné vyloučení
- j) jiné

19. Co si myslíte, že by se mělo ve škole zlepšit, aby žáci nechodili za školu?

.....
.....
.....
.....

20. Jakou činnost či aktivitu podle Vás nejčastěji dělají žáci za školou?

(lze vybrat více možností, avšak max. 3)

- a) sledování televize
- b) trávení času na počítači
- c) užívání drog (alkohol, marihuana, apod.)
- d) páchání přestupku proti zákonu či trestný čin (např. sprejerství, vandalismus, krádež, aj.)
- e) toulání se po ulicích
- f) návštěva restaurace či baru
- g) návštěva herny
- h) trávení času s kamarády
- i) spánek
- j) jiné

21. Jak si myslíte, že může záškoláctví žákovi uškodit?

.....
.....
.....
.....

Děkuji za čas, který jste věnoval/a vyplnění dotazníku.

Vážím si každého názoru.

Erika Polehňová

Zde je prostor na okomentování a poznámky k dotazníku, chcete-li něco dodat:

.....
.....
.....
.....
.....